

SUMAR

LIBERTATEA PRESEI

Aneta GONȚA

- 1 Starea mass-mediei din Moldova sau la ce nivel sunt valorile noastre democratice

LITERA LEGII

Ion BUNDUCHI

- 4 Codul serviciilor media audiovizuale: teme, probleme, dileme

LITERA LEGII

Tatiana PUIU

- 7 Accesul la informație vs protecția datelor cu caracter personal

EXPERIENȚE

Tatiana CORAI

- 10 Constantin Grigoriță: „I-am adresat întrebări incomode lui Igor Dodon, dar nu cred că e un motiv rezonabil pentru a mi se retrage acreditarea la Președinție...”

DIGITALIZAREA TV

Alexandru DOROGAN

- 12 Trecerea la televiziunea digitală – o țintă ratată

AUDIOVIZUAL

Mariana ONCEANU-HADÂRCĂ

- 14 Autonomia și independența CCA – reflecții la sfârșit de mandat

NEW MEDIA

Ioana BURTEA

- 17 Povești pentru trezit oamenii

RECENZIE

Victor GOTIȘAN

- 20 Libertatea pe internet în Rusia... Până unde, până când?

EDUCAȚIA PENTRU MEDIA

Loretta HANDRABURA

- 22 Un parcurs în derulare pentru un consumator și creator media avizat

ANEXĂ

- 25 Percepția populației privind informațiile false și distorsionate din mass-media

Starea mass-mediei din Moldova sau la ce nivel sunt valorile noastre democratice

Repere introductive

În 2017, mass-media autohtonă a continuat să fie catalogată, la nivel internațional, drept *parțial liberă*, „cu probleme semnificative”, pierzând patru poziții față de anul 2016 în topul *Reporteri fără Frontiere*^[1]. Acest statut rămâne neschimbat de mai mulți ani, iar în ultimele cinci clasamente mondiale țara noastră a pierdut de la o poziție (în 2014 față de 2013) la 16 poziții în 2015 față de anul precedent^[2]. Asta după ce, în 2010 și 2011-2012, asistaserăm la un salt semnificativ (cu 39 de poziții în primul caz și cu 22 în al doilea^[3]) în aceeași măsurare. Per ansamblu, din cei 15 ani de când Republica Moldova este inclusă în clasamentul mondial al *Reporteri fără Frontiere*, în (doar) cinci ani situația a fost mai proastă decât în 2017, iar atâtea regrese consecutive în acest top statul nu a înregistrat niciodată.

Freedom House, la rândul ei, constată un declin general al democrației și libertăților în Republica Moldova în 2017 față de 2016 și unul particular, îngrijorător – pe segmentul independenței mass-mediei. Organizația apreciază țara noastră ca fiind cu „*guvernare de tranziție*” sau „*regim hibrid*”^[4], scoțând în evidență în special problema concentrării mass-mediei în „*mâinile unor proprietari care sunt și politicieni*”^[5].

De asemenea, trei rapoarte ale societății civile privind suficiența, relevanța și modul de aplicare a prevederilor *Planului național de acțiuni pentru implementarea Acordului de Asociere UE-RM* pe segmentul mediatic scot în evidență o planificare defectuoasă a acțiunilor, insuficiența lor sau neacoperirea întregului sistem al mass-mediei. Autorii rapoartelor au cerut repetat revizuirea *Planului*^[6], iar solicitarea a fost inclusă și în Rezoluția Forumului mass-media din noiembrie 2017^[7]. Acordul de Asociere cu UE constituie/ar fi putut constitui cadrul perfect pentru ca cele mai importante acțiuni în măsură să contribuie la dezvoltarea, de facto calitativă a domeniului să fie listate ca priorități și implementate în termeni rezonabili. Formalismul, însă, în acesta și în alte cazuri, de rând cu alte acțiuni/inacțiuni, ne mențin în

rândul țărilor cu o presă parțial liberă, cu îngrijorătoare tendințe de înrăutățire a situației și (deocamdată) cu puține semne de înviore.

Progrese, regrese și/sau inerții?

Atunci când vorbim despre libertatea și independența mass-mediei, vorbim, de exemplu, despre climatul general în care aceasta se dezvoltă, condițiile de muncă ale jurnaliștilor și respectarea legislației care garantează dreptul presei de a se dezvolta fără constrângeri. În acest sens, organizațiile de media au publicat în acest an cel puțin 23 de *Declarații* prin care condamnă neregulile, abuzurile, încălcările etc. în sectorul mediatic. Printre acestea s-au regăsit: agresiunile verbale și/sau fizice în adresa jurnaliștilor din partea unor reprezentanți ai partidelor politice și/sau a susținătorilor acestora, a funcționarilor/angajați ai instituțiilor publice și a cetățenilor; audierea reprezentanților mass-media pentru difuzarea informațiilor de interes public; urmărirea și/sau reținerea jurnaliștilor; practicile discriminatorii de îngrădire a accesului reprezentanților presei la evenimentele de interes public; nerespectarea drepturilor jurnaliștilor care își fac munca în spațiul public; tendința mai multor autorități publice de interpretare abuzivă a prevederilor *Legii privind protecția datelor cu caracter personal* prin refuzuri nejustificate de a oferi informații de interes public solicitanților, în special, jurnaliștilor; declarațiile prim-ministrului de condamnare a poziției critice a presei față de acțiunile guvernării etc. Prin urmare, nu putem vorbi despre condiții de libertate totală în care mass-media își desfășoară activitatea.

La capitolul legislație, și ea o condiție importantă a libertății de exprimare și a presei, anul s-a remarcat prin câteva acțiuni. Astfel, un nou proiect al *Legii cu privire la publicitate* a fost elaborat și prezentat public de către societatea civilă. În paralel, Parlamentul a venit cu inițiativa creării unui Grup de lucru pentru îmbunătățirea cadrului legal al domeniului și, după o primă întrunire, grupul a fost divizat în opt subgrupuri tematice care să lucreze pe proiecte concrete pentru a acoperi toate segmentele importante ce vizează activitatea mass-mediei. Prin urmare, la final de an, textul proiectului unui nou Cod al Audiovizualului este elaborat și 2018 va fi, probabil, anul decisiv pentru soarta acestui document extrem de important. Între timp, însă, Legislativul a votat un proiect de lege de modificare a actualului cod, privind cota produsului autohton în serviciile de programe. În plus, în autonomia găgăuză, Adunarea Populară a votat o nouă lege cu privire la activitatea Companiei Publice regionale pentru Radio și Televiziune (GRT), proiect care, potrivit autorilor, ar urma să scoată de sub influența politică radiodifuzor public regional, dar care a fost dur criticat de CCA. Bașcana a restituit legea deputaților, invocând încălcări de procedură și solicitând revizuirea documentului. Alte subiecte

[1] *Reporteri fără Frontiere. Indexul Libertății Presei în Lume*, 2017, disponibil pe: <https://rsf.org/fr/ranking/2017>.

[2] A se vedea clasamentele RSF, disponibile pe <https://rsf.org>.

[3] Ibidem.

[4] A se vedea raportul *Freedom House Națiuni în tranziție 2017. Falsa promisiune a populismului*, disponibil pe: <https://freedomhouse.org/report/nations-transit/nations-transit-2017>.

[5] Ibidem.

[6] A se vedea rapoartele API, disponibile pe: <http://www.api.md/page/ro-2017-311>.

[7] A se vedea Rezoluția Forumului mass-media, disponibilă pe: <http://mediaforum.md/upload/rezolutie-forum-m-m-2017-finalpdf-5a0c95bc07741.pdf>.

vizate de autorități pe segmentul normativ, de cele mai multe ori criticate și contestate de jurnaliști și societatea civilă, au fost protecția datelor cu caracter personal, utilizarea dronelor sau modul de publicare a hotărârilor judecătorești. Cu alte cuvinte, putem vorbi despre anumite progrese pe acest segment, dar ele rămân insuficiente și fără rezultate/efecte pozitive palpabile. Trebuie să mai spunem, la acest capitol, că, tot din 2017, proprietarii de instituții media audiovizuale nu pot deține mai mult de două licențe de emisie într-o zonă. Astfel, singurul proprietar vizat de aceste modificări, președintele unui partid politic, a cedat două licențe unui consilier de-al său și astfel s-a conformat legii. Problema concentrării însă nu a fost rezolvată, deoarece, odată dispărută concentrarea proprietății, a rămas concentrarea conținutului și a audienței, iar acestea, prezente de altfel și în cazul posturilor TV deținute de alți proprietari, se dovedesc a fi la fel sau chiar mai periculoase și mai grave pentru pluralismul media și pentru democrație.

La întrebarea ce ne împiedică să trecem în rândul țărilor cu o presă liberă mai răspund și unele evenimente din 2017, cum ar fi: reorganizarea unei televiziuni prin trecerea de la o formă de proprietate la alta, dar care nu poate obține acordul CCA privind cesionarea licenței de emisie; contestarea de către o altă televiziune, în instanță, a deciziei CCA de a monitoriza conținutul de programe al acesteia și decizia instanței în favoarea postului TV, demisionarea din funcție a directorului postului public de televiziune și alegerea altuia; sau alegerea de către comisia parlamentară de profil a trei candidați pentru suplinirea funcțiilor în cadrul Consiliului Coordonator al Audiovizualului (CCA) și a unui candidat pentru funcția de membru al Consiliului de Observatori (CO) al IPNA „Teleradio Moldova”. Ce este rău, veți întreba, pe bună dreptate, în faptul că o televiziune poate fi finanțată din granturi sau că CCA și CO și-au completat echipele, iar „Moldova 1” are alt director? Parcă nimic, vom răspunde, și totuși, așa se face că aceste „realizări” nu contribuie la scoaterea etichetei de *parțial liberă* de pe mass-media autohtonă. De ce? Măcar pentru că proprietarii TV8 nu dețin încă licența de emisie a postului și deci nu au nici finanțare externă, iar statutul de „concurș” pentru alegerea candidaților în funcțiile menționate mai sus este, cel puțin, discutabil. Mai mult, și CCA, și CO s-au aflat în atenția publică nu tocmai pentru performanțe în acest an. În primul caz, instituția, care și-a ales în luna mai un nou președinte, s-a remarcat, printre altele, prin replici și acuzații la adresa ONG-urilor de media, sancțiuni aplicate diferențiat radiodifuzorilor sau atitudinea parțială față de radiodifuzori și proprietarii acestora în procesul de cesionare a licențelor de emisie, iar în al doilea – o membră a Consiliului de Observatori al IPNA este și consilieră principală de stat a prim-ministrului Republicii Moldova, ceea ce constituie, potrivit experților, un evident conflict de interese.

În același context, în timp ce autoritățile au vorbit pe parcursul anului despre necesitatea atragerii de investiții străine în domeniul mediatic, o televiziune și-a suspendat activitatea pentru aproape două luni, iar alta - pentru o perioadă nedeterminată. În ambele cazuri s-a invocat lipsa de bani. O a treia, amintită mai sus, nu poate accesa investițiile străine. Democrația, însă, nu are sorți de izbândă fără o mass-media pluralistă și neîncorsetată financiar.

Mai departe. Mult chinuita trecere la televiziunea digitală a fost din nou amânată în acest an, iar experții vorbesc despre un proces compromis, cu posibile implicații de ordin politic/electoral^[8]. Înclinăm să credem că decizia vine în urma conștientizării necesității de a proteja conținuturile audiovizuale locale și deci doar din rațiuni de a dezvolta pluralismul mass-mediei.

Mai mult, în 2017 am asistat la câteva fenomene îngrijorătoare, în special pe segmentul online. Despre pericolul apariției/dezvoltării lor au semnalat autorii și semnatarii *Foii de parcurs pentru dezvoltarea mass-mediei în Republica Moldova*^[9] doi ani la rând, dar propunerile/recomandările lor au fost ignorate. Este vorba, de exemplu, despre clonarea paginilor unor publicații și/sau portaluri, cu utilizarea frauduloasă a logotipurilor și a altor însemne importante ale originalelor. Autoritățile se declară neputincioase în investigarea cazurilor, fapt ce nu exclude continuarea abuzurilor în acest sens. Tot pe online, o mulțime de portaluri dubioase publică informații false, utilizând titluri atractive, inspirate uneori din actualitatea social-politică (o investigație realizată în luna septembrie arată că un singur om gestionează cel puțin 10 astfel de site-uri^[10]). Deși cei care dezvoltă acest tip de activitate pretind că o fac doar pentru a câștiga bani, sunt admise și alte motive, inclusiv cu substrat politic^[11]. În acest context, aplecarea urechii la apelul de a proteja mass-media online de atacurile cibernetice ar fi putut minimiza, dacă nu chiar exclude astfel de evoluții. De asemenea, fenomenul trolilor, dar și al blogurilor cu intenții clare de susținere a anumitor curente politice a continuat să se dezvolte simțitor pe pânza virtuală.

La nivelul calității produsului mediatic, în 2017 se constată o situație similară cu cea din ultimii ani, cu vădite tendințe de înrăutățire. Diversele monitorizări au arătat că televiziunile, de exemplu, utilizează masiv tehnici de manipulare în știri, iar jurnaliștii fac partizanat politic evident prin maniera de prezentare a informației^[12]; că avem o mare problemă cu spațiul informațional nesecurizat, în care ajung conținuturi nocive pentru sănătatea mediatică a societății moldovenești^[13], sau că fenomenul concentrării proprietății în audiovizual rămâne unul îngrijorător, în special în măsura în care posturile TV sunt

[8] A se vedea, de exemplu, I. Terguță. *Amânarea trecerii la televiziunea digitală – o soluție electorală*, disponibil pe: <http://media-azi.md/ro/stiri/am%C3%A2narea-trecerii-la-televiziunea-digital%C4%83-%E2%80%93-o-solu%C8%9Bie-electoral%C4%83>.

[9] Documentul este disponibil pe: <http://mediaforum.md/upload/foaia-parcurs%20TIPAR.pdf>.

[10] „Trustul media” al unui producător de știri false din Moldova, disponibil pe: <https://www.zdg.md/importante-2/trustul-media-al-unui-producator-de-stiri-false-din-moldova>.

[11] Ibidem.

[12] A se vedea cele cinci rapoarte ale CJI, disponibile pe www.media-azi.md.

[13] A se vedea rapoartele de monitorizare a posturilor TV rusești retransmise în Republica Moldova, disponibile pe: <http://www.api.md/page/ro-2017-311>.

utilizate în scopuri politice^[14]. Tot aici, este cazul să remarcăm faptul că instituția de autoreglementare, Consiliul de Presă, a constatat în repetate rânduri încălcarea de către jurnaliști a normelor deontologice și profesionale în tratarea subiectelor despre violență, jocurile online care ar instiga adolescenții la suicid, drepturile copiilor etc. și a făcut apel constant la profesarea corectă a meseriei, inclusiv prin neimplicarea în reglări de conturi dintre politicieni sau oameni de afaceri.

Nu în ultimul rând, nu progresăm pentru că, de exemplu: deși un ONG de media câștigă un proces împotriva unei instituții publice în legătură cu refuzul accesului la informații despre donatorii partidelor politice, autoritatea nu respectă decizia instanței și nu oferă informații atunci când jurnaliștii se adresează repetat; pentru că instanța supremă, și nu legea per se, obligă altă instituție publică să ofere informații referitoare la concursurile de achiziții; sau pentru că, pe de altă parte, tot instanța, și nu deontologia, obligă un post TV să respecte onoarea și demnitatea umană în materialele difuzate. Și cum să progresăm, dacă președintele Republicii Moldova îngreșește accesul la informații de interes public unui fotoreporter, pentru că acesta nu ar corespunde normelor morale ale șefului statului, jurnalistul fiind constrâns să apeleze la instanța de judecată? Este adevărat, Curtea de Apel a decis în acest caz că șeful statului nu poate beneficia de imunitatea acordată de lege în cazurile când litigiul vizează accesul la informații de interes public. Totuși, este regretabil că presa și/sau cetățenii sunt nevoiți să ceară respectarea drepturilor garantate de legile statului în instanța de judecată. Dar este democratic, pe de altă parte, să arbitreze o justiție corectă.

În același timp, mass-media autohtonă a înregistrat în acest an succese demne de apreciat, în special pe segmentul jurnalismului de investigație. Astfel, un reporter a luat Premiul pentru cel mai bun jurnalist de investigație în competiția instituțiilor mass-media din Europa de Sud-Est; o altă jurnalistă de investigație a

fost nominalizată la Premiul European pentru Presă, iar ancheta PanamaPapers, la care au lucrat și jurnaliștii din Moldova, a câștigat Premiul Pulitzer.

În concluzie...

Este adevărat, nu doar în Republica Moldova există probleme în sectorul mediatic. Potrivit RSF, în 2017, în lume, situația presei este în pericol „mai mult decât oricând”^[15]. Un sondaj recent, realizat de Gallup în 131 de state, sugerează „o percepție generală de declin al libertăților mass-mediei în multe țări”^[16]. În același timp, însă, studiul mai relevă că „libertatea presei rămâne recunoscută și apreciată de către cetățeni în toată lumea”^[17]. Cetățenii din țara noastră nu prea sunt întrebați în mod direct ce cred despre libertatea de exprimare și libertatea presei, dar oamenii continuă să aibă încredere masivă în mass-media (în al doilea rând după biserică), în special în televiziune^[18]. Bineînțeles că trendurile globale nu trebuie utilizate ca un argument pentru a nu munci în favoarea dezvoltării unui peisaj mediatic sănătos și nici nu trebuie să ne liniștească, dimpotrivă, să ne pună în gardă. Pentru că, în definitiv, alături de alți indicatori relevanți, și starea mass-mediei dintr-o țară arată la ce nivel îi sunt valorile democratice. Și dacă tot o formă mai bună de guvernare încă nu a fost inventată, ar fi bine să o construim pe aceasta pe niște piloni puternici și rezistenți în timp.

Aneta GONȚA

[15] *Reporteri fără Frontiere. Indexul Libertății Presei în Lume, 2017*, disponibil pe: <https://rsf.org/fr/ranking/2017>.

[16] A se vedea Raportul Global al UNESCO *World Trends in Freedom of Expression and Media Development 2017/2018*, disponibil pe: <https://en.unesco.org/world-media-trends-2017>.

[17] Ibidem.

[18] Potrivit celor mai recente date ale BOP, disponibile pe: <http://ipp.md/old/libview.php?l=ro&idc=156&id=820>.

[14] A se vedea studiul *Capturarea mass-mediei și a altor mijloace de comunicare publică în Republica Moldova*, disponibil pe: http://www.transparency.md/wp-content/uploads/2017/05/TI_Moldova_Capturarea_Mass_Media.pdf.

Codul serviciilor media audiovizuale: teme, probleme, dileme

Ce avem

Avem de votat un nou proiect de cod. Avem de învățat lecția proiectului din 2011, conservat în sertarele Parlamentului. Avem un audiovizual care din rău a devenit și toxic. Avem un spațiu mediatic nesecurizat, asfixiat de propagandă-șuvoi de pe ecranele de televizor. Mai avem, se pare, o înțelegere comună a faptului că trebuie să acționăm. Și, cum e logic, trebuie să pornim de la mecanisme juridice. Astfel, în perioada iunie-noiembrie 2017 a fost elaborat proiectul unui nou cod, pe care, de data aceasta autorii îl intitulează: Codul serviciilor media audiovizuale. Titulatura e îndreptățită, pentru că scopul urmărit este transpunerea în legislația națională a prevederilor Directivei 2010/13/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 10 martie 2010 privind coordonarea anumitor dispoziții stabilite prin acte cu putere de lege sau acte administrative în cadrul statelor membre cu privire la furnizarea de servicii mass-media audiovizuale, numită uzual Directiva serviciilor mass-media audiovizuale (DSMAV).

Scurtă statistică

Proiectul are 11 capitole, 90 de articole și 474 de alineate. El ia în considerare obiecțiile expuse în cadrul a trei expertize (respectiv ale Consiliului Europei, OSCE și Uniunii Europene de Radio și Televiziune) la proiectul din 2011; propunerile făcute pe parcursul a patru audieri publice ale aceluiași proiect, desfășurate la finele anului 2016 - începutul anului 2017; propunerile, cam vreo 200, majoritatea, de altfel, foarte valoroase, formulate în cinci ședințe de lucru ale subgrupului responsabil de elaborarea proiectului unui nou cod; propunerile și sugestiile a doi experți europeni, care au asistat autorii proiectului pe toată perioada (iunie - decembrie 2017). Merită remarcată această experiență, pentru că este o premieră pentru Moldova și, dă, Doamne, să fie de bun augur. Este vorba de inițiativa Parlamentului de a forma un grup de lucru pentru îmbunătățirea legislației mass-media, cu opt subgrupuri, fiecare cu sarcini exacte și cu termene concrete de realizare a sarcinilor, asistate și sprijinite de Consiliul Europei și de Delegația UE în Moldova, de Ambasada SUA la Chișinău, de organizațiile internaționale *Freedom House* și *Internews*.

Menire

Proiectul de cod, pe scurt, are menirea să asigure dezvoltarea domeniului audiovizualului pe principii democratice. Asta ar însemna: independența economică și editorială a instituțiilor mediatică; independența și profesionalismul autorității de reglementare a domeniului; independența și competența autorităților de supraveghere a radiodifuzorilor publici (denumiți în proiect „furnizori publici de servicii media”); concurența loială pe piața media și pe piața de publicitate comercială; transparența și corectitudinea regimului de

proprietate; limite speciale care să prevină apariția pozițiilor dominante în formarea opiniei publice; măsurarea audienței care să emane credibilitate etc., toate îndreptate către un singur scop: ofertă mediatică de calitate pentru public, străină de propagandă, dezinformare și manipulare.

Prevederi inedite

Să începem cu furnizorul public național de servicii media. Proiectul, bunăoară, prevede că nu constituie obiect de activitate al acestuia:

- a) serviciile media audiovizuale sau programele audiovizuale în limba română și în alte limbi, adresate ascultătorilor și telespectatorilor din străinătate, pentru a promova imaginea pozitivă a Republicii Moldova și politica sa internă și externă;
- b) coproducțiile de natură audiovizuală cu autoritățile de stat;
- c) gestionarea colectivelor artistice (muzicale, teatrale etc.);
- d) comunicările comerciale audiovizuale, cu excepția cazurilor care vizează evenimentele de interes major.

Raționamentul prevederilor:

- a) Furnizorul public național trebuie să fie, întâi de toate, în serviciul publicului/contribuabilului din țară, a celui care prin impozite asigură funcționarea furnizorului. Grija pentru conașionalii noștri de peste hotare și grija pentru promovarea imaginii pozitive a țării în exterior, la modul normal, trebuie să o poarte Guvernul, prin structurile sale. Furnizorul public, însă, trebuie să comunice despre imaginea reală a țării. În caz contrar, foarte ușor alunecă spre propagandă.
- b) Pentru independența editorială a furnizorului public coproducțiile cu autoritățile de stat prezintă pericol. De exemplu, realizatorii unui ciclu de emisiuni plătit de Ministerul Apărării, puțin probabil că vor putea critica plătitorul, atunci când merită (să zicem, când descoperă cazuri de relații nestatutare între militari).
- c) Astăzi, „Teleradio Moldova” gestionează două colective artistice. Numeric acestea reprezintă aproape 1/3 din numărul angajaților (cam 200 din peste 700). Autorii proiectului reies din înțelegerea faptului că, indiferent de tradiții ori moștenire, e timpul ca fiecare să se ocupe de treaba sa: jurnaliștii – de jurnalism, muzicienii – de muzică, actorii – de actorie etc. Statul are o structură separată, menită să gestioneze colectivele artistice. În plus, nimeni nu ar putea găsi argumente pentru a refuza altor colective artistice dornice să vină sub umbrela „Teleradio

Moldova”. Într-un cuvânt, managerul unei instituții mediatică trebuie să fie preocupat de ce produs mediatic oferă publicului.

- d) Potrivit proiectului, „Teleradio Moldova” nu va putea difuza publicitate comercială, decât în cadrul programelor audiovizuale care vor reflecta evenimente de interes major. Pe de o parte, un furnizor de servicii media, plătit din bani publici, nu trebuie să concureze pe piața publicității cu cei privați. Pe de altă parte, dacă drepturile de exclusivitate costă cât costă, proiectul permite furnizorului public, prin difuzarea publicității comerciale, să-și recupereze o parte din cheltuieli. Pare echitabil, nu?

Furnizorul public național va avea în frunte un Consiliu de Supraveghere (CS), nu unul de observatori, care sugerează o activitate pasivă, dintr-o parte, de a observa. Consiliul, conform proiectului, este compus din 15 membri, dintre care cinci – din altă parte, decât municipiul Chișinău. Consiliul urmează să fie desemnat de către Consiliul Coordonator al Audiovizualului (în proiect - Consiliul Audiovizualului (CA), pentru că actualul nu doar coordonează, ci și licențiază, monitorizează, sancționează etc. Doi dintre membrii Consiliului, președintele și secretarul, ar urma să lucreze cu normă deplină, să aibă calitatea de salariați ai furnizorului public, iar ceilalți – să aibă o remunerație de zece la sută din salariul președintelui pentru fiecare ședință publică. Membrii Consiliului au un singur mandat, de șase ani, iar componența este înnoită eșalonat. Consiliul ar urma să aleagă, cu 2/3 din voturi, un director general, pentru un mandat de șapte ani, din rândul candidaților care, de exemplu, în ultimii cinci ani nu au fost membri de partid sau afiliați politic, iar acesta, la rândul său, să-și formeze echipa de gestionare. Directorul general ar urma să aibă o remunerație echivalentă cu cinci salarii medii lunare ale personalului furnizorului public.

Raționamente: CS trebuie să fie reprezentativ. Furnizorul public național, fiind național, până acum a avut un organ de conducere compus, de fiecare dată, din chișinăuieni. Acest lucru nu este nici îndreptățit, nici echitabil. Membrii CS ar urma să fie aleși de CA, pentru că CA e mai operativ decât Parlamentul. Să precizăm că desemnarea eșalonată a componenței Consiliului de Observatori (CO) este compromisă. Mai mult, pentru că nu au fost desemnați la timp noi membri, CO nu a funcționat un an și jumătate. În plus, actualmente nu este clară relația dintre CO și CCA, nici cea dintre CO și Parlament. S-a creat o situație în care CO, având mari împuterniciri (și mari remunerații), practic, nu răspunde nici în fața CCA, nici în fața Parlamentului. În același timp, radiodifuzorul public național se află în subordonarea CCA și a Parlamentului. Situația atestată trebuia să-și găsească soluția în noul proiect.

Proiectul prevede o nouă formulă de finanțare a furnizorului public: 09% din bugetul public anual. Nu este formula ideală. Cea ideală ar fi taxe plătite direct furnizorului public, ceea ce ar responsabiliza și contribuabilul, și furnizorul. Oricum, formula propusă o considerăm acceptabilă astăzi, dat fiind că asigură furnizorului un grad mai înalt de independență economică. În plus, furnizorul își poate planifica, în timp, prioritățile pe care să le acopere financiar.

Autorii proiectului propun o nouă formulă și pentru desemnarea Consiliului Audiovizualului, cu gândul că ea va putea spori gradul de independență al autorității de reglementare. Astfel, printr-o procedură gestionată de Comisia parlamentară de specialitate, componența ar urma să fie formată din:

- doi membri propuși de Parlamentul Republicii Moldova;
- un membru propus de președintele Republicii Moldova;
- un membru propus de Adunarea Populară a UTA Gagauz-Yeri;
- un membru propus de organizații reprezentative din mass-media, eventual, sub egida Centrului pentru Jurnalism Independent;
- un membru propus de organizații reprezentative din cultură, artă, muzică etc., eventual, sub egida Uniunii Cineaștilor;
- un membru propus de organizații reprezentative din industria de publicitate, eventual, sub egida Asociației Agențiilor de Publicitate;
- un membru propus de organizații reprezentative din mediul academic și științific, eventual, sub egida Academiei de Științe;
- un membru propus de organizații reprezentative din domeniul protecției drepturilor omului, eventual, sub egida Avocatului Poporului.

Raționamente: Formula propusă reflectă înțelegerea autorilor că audiovizualul este un domeniu complex, a cărui funcționare depinde de o multitudine de factori: pregătirea profesioniștilor; calitatea managerilor; suficiența elaborărilor științifice în domeniu; respectarea drepturilor omului, inclusiv ale minorilor și ale persoanelor cu nevoi speciale; calitatea produselor creative (muzică, filme de ficțiune, documentare, seriale, desene animate etc., etc.) realizate sau achiziționate și puse la dispoziția publicului; volumul și calitatea comunicărilor comerciale audiovizuale etc., etc. De menționat că respectiva formulă, care consună cu cele mai bune practici internaționale, a stârnit dezbateri aprinse și, probabil, acestea vor continua, până se va ajunge la o variantă acceptată de toate părțile.

Proiectul oferă multiple atribuții CA care să fie ghidate de prevederile legii, inclusiv cea de a elabora, a dezbate public și a aproba politica de sancțiuni pentru eventuale derogări de la cadrul juridic. CA urmează să aplice sancțiuni individualizate, în funcție de gravitatea faptei, de efectele acesteia, precum și de sancțiunile primite anterior, pe o perioadă de cel mult 12 luni. În cazul în care sancțiunea prevede amendă, aceasta ar urma să constituie între 1.000 și 100.000 de lei.

Precizăm că proiectul prevede înnoirea componenței CA, dar și a CS, odată cu expirarea mandatelor actualilor membri ai acestor organisme.

Puncte fierbinți

Pe parcursul dezbaterilor proiectului de cod, mai multe prevederi au generat dezbateri îndelungate. Ne referim, întâi de toate, la cotele de produs propriu, la numărul de canale autohtone de televiziune care ar urma să fie inclus în mod obligatoriu în oferta distribuitorilor de servicii media, la volumul de emisie în limba română sau subtitrat/dublat în limba română. Sunt subiecte sensibile, dezbătute și până acum. Atâta timp cât nu se schimbă situația în audiovizual, asta pare în firea lucrurilor. Audiovizualul este un ghem de interese și acestea urmează să fie echilibrate și armonizate.

Autorii proiectului pornesc de la raționamentul că audiovizualul nu înseamnă doar business și, cu atât mai mult, nu înseamnă un bun public utilizat împotriva publicului. De aceea, regulile de joc trebuie să reflecte atât politicile statului în audiovizual, cât și interesele vitale ale societății. Către aceste interese urmează a fi canalizate dezbaterile cu pricina.

Pentru ameliorarea situației, de exemplu, autorii propun o abordare diferențiată când vine vorba de cote de produs propriu, dat fiind că, bunăoară, furnizorii publici sau cei naționali privați au altă capacitate de producere și alte resurse pecuniare în comparație cu un furnizor local/regional. În premieră este propus ca un anumit volum din cota produsului propriu să fie asigurat în primă difuzare. Prevederea vine să descurajeze râvna unor furnizori de a repeta aceleași subiecte până la atingerea cotei impuse de lege. Proiectul stabilește o anumită cotă zilnică medie. Actualmente, legea indică o cotă zilnică, ceea ce nu este

corect. Un furnizor s-ar putea să aibă oferte mai darnice în zilele de week-end și legea n-ar trebui să-l împiedice.

Dileme

Autorii proiectului țin să definească în cod mai multe noțiuni, inclusiv „dezinformare mediatică”, „propagandă mediatică” etc. Intenția e clară: dacă nu definești niște noțiuni cu suficientă exactitate, nu poți preveni/contracara fenomenele pe care le semnifică, prezente din abundență în realitățile noastre. Pe de altă parte, în jurisprudența internațională, inclusiv cea a CEDO, poate fi judecat doar discursul de ură și, posibil, propaganda de război. Conștientizăm riscurile consacării juridice a acestor noțiuni și formulării anumitor norme legale. Acestea, aplicate cu rea-voință, ar putea îngradi libertatea de exprimare. Pe de altă parte, avem o realitate când libertatea de exprimare, aplicată cu rea-voință, naște propagandă, dezinformare, manipulare. Stupidă situație: propagandă este, iar antidot juridic pentru ea – ba. Deci, dezbaterile vor continua, poate ajungem la o soluție bună.

Speranță

Speranța e ca proiectul, după expertiza europeană luată în calcul, să fie votat și, fără tergiversări, să fie pus corespunzător în aplicare. Ar fi dovada grijii pentru dezvoltarea domeniului orientat către satisfacerea nevoilor informaționale, educaționale și recreative ale cetățeanului.

Ion BUNDUCHI

Accesul la informație vs protecția datelor cu caracter personal

Accesul la informație reprezintă un instrument pe care jurnaliștii îl utilizează zilnic în activitatea lor. Or, aceasta constituie o modalitate de control asupra activității autorităților/instituțiilor publice, gestionării banilor publici, de stimulare a formării opiniilor și participării active a populației la procesul de luare a deciziilor în spirit democratic^[1].

Deși respectarea dreptului la informație presupune interdicția îngrădirii lui, iar art. 34 al. 1) din Constituție prevede anume interdicția îngrădirii dreptului la informație^[2], pe parcursul anului curent s-a atestat o tendință abuzivă de secretizare a informațiilor deținute de autoritățile publice, invocându-se diferite motive: securitate națională, date cu caracter personal, secret comercial. Limitarea accesului la informațiile de interes public constituie o derogare cu totul excepțională de la principiul liberului acces la categoria respectivă de informații. Accesul la informațiile oficiale nu poate fi îngrădit, cu anumite excepții, cum ar fi în cazul informațiilor cu caracter personal, a căror divulgare este considerată drept o imixtiune în viața privată a persoanei, protejată de legislația privind protecția datelor cu caracter personal.

Autoritățile naționale interpretează într-o manieră restrictivă prevederile consacrate în Legea privind protecția datelor cu caracter personal în privința jurnaliștilor, care au sarcina constituțională de a informa publicul asupra chestiunilor de interes public. Furnizorii de informații deseori nu aplică criteriile esențiale referitoare la echilibrarea dreptului la protecția datelor cu caracter personal și dreptului la libertatea de exprimare și de informare.

În textul Legii privind protecția datelor cu caracter personal nu există o definiție a datelor cu caracter personal raportate la categoria informațiilor de interes public și a datelor cu caracter personal care pot deveni informații de interes public. Astfel de prevederi ar trebui introduse în scopul unei corelări legislative. Or, deși principiul transparenței ar trebui să primeze, cu atât mai mult, în cazul demnitarilor și al funcționarilor publici, în realitate primează Legea privind protecția datelor cu caracter personal.

[1] *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la examinarea cauzelor privind accesul la informațiile oficiale*, nr. 1 din 02.04.2007, Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2007, nr. 5, pag. 4.

[2] „(1) Dreptul persoanei de a avea acces la orice informație de interes public nu poate fi îngrădit. (2) Autoritățile publice, potrivit competențelor ce le revin, sunt obligate să asigure informarea corectă asupra treburilor publice și asupra problemelor de interes personal. (3) Dreptul la informație nu trebuie să prejudicieze măsurile de protecție a cetățenilor sau siguranța națională. (4) Mijloacele de informare publică, de stat sau private, sunt obligate să asigure informarea corectă a opiniei publice. (5) Mijloacele de informare publică nu sunt supuse cenzurii.”

Controlul continuu asupra activității demnitarilor și instituțiilor statului, exercitat de fiecare cetățean, în virtutea dreptului corelativ al obligației sale de a plăti impozite și taxe, ar trebui să fie prioritar, la nivel legislativ, în raport cu situația actuală. Interesul public, prin transparență maximă, în acord cu respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, este conceptul ce trebuie să însoțească activitatea demnitarilor și funcționarilor publici^[3].

În luna februarie, în cadrul dezbaterii publice „Datele cu caracter personal, între protecția demnitarilor și limitarea accesului la informație”, mai mulți jurnaliști și organizații neguvernamentale^[4] au reclamat interpretarea și aplicarea incorectă a prevederilor Convenției Europene pentru protecția persoanelor referitor la prelucrarea automatizată a datelor cu caracter personal, restricționarea accesului la date relevante privind finanțatorii campaniilor electorale în perioada alegerilor prezidențiale din 2016, alte obstacole artificiale prin care se urmărește secretizarea unor informații de interes public major.

Participanții la dezbateri au constatat cu îngrijorare tendința mai multor autorități publice de interpretare abuzivă a prevederilor Legii privind protecția datelor cu caracter personal prin refuzul nejustificate de a oferi informații de interes public solicitanților, în special, jurnaliștilor. La dezbateri au fost prezentate un șir de exemple prin care autoritățile publice au refuzat să ofere informații jurnaliștilor, avocaților și organizațiilor neguvernamentale, motivând că informațiile solicitate constituie date cu caracter personal care nu pot fi divulgate fără consimțământul persoanei vizate. Cele mai frecvente plângeri ale reporterilor privind limitarea accesului la informație vizează Ministerul Justiției și, în special, portalul instanțelor de judecată, Procuratura Generală, Autoritatea Națională de Integritate, Ministerul Afacerilor Interne, Președinția, dar și numeroase întreprinderi cu capital de stat („Moldtelecom”, „Metalferos”, „Registru”, „Poșta Moldovei”, „Moldovagaz” etc.). Reprezentanții mass-media și cei ai societății civile au semnat o declarație prin care au încercat să atragă atenția autorităților față de restricționarea accesului la informații și au solicitat, printre altele, autorităților publice să aplice în spiritul standardelor europene Legea privind protecția datelor cu caracter personal, la procesarea oricărei solicitări de informații.

Subiect de discuție a constituit și depersonalizarea hotărârilor judecătorești și limitarea accesului pe site-ul *instante.justice*.

[3] „*Informația de interes public – un drept fundamental și o responsabilitate pe măsură*”, realizat de Institutul de Politici Publice în parteneriat cu Centrul pentru Jurnalism Independent din România, pag. 14.

[4] <http://www.investigatii.md/ro/activitati/declaratii/declaratia-reprezentantilor-mass-media-si-ai-societatii-civile-participanti-la-dezbateri-publice-datele-cu-caracter-personal-intre-protectia-demnitarilor-si-limitarea-accesului-la-informatie>.

md. Într-un comunicat de presă, Ministerul Justiției a explicat necesitatea depersonalizării hotărârilor, în felul următor: „Cu referire la nemulțumirea unor jurnaliști privind îngrădirea accesului la informații privind procesele și hotărârile judecătorești în care ar figura funcționari judecați, informăm că asigurarea disponibilității informațiilor privind situația în care prelucrarea datelor cu caracter personal se face în scopuri jurnalistice, artistice sau literare, dacă aceasta se referă la date care au fost făcute publice în mod voluntar și manifest de către subiectul datelor cu caracter personal sau la date care sunt strâns legate de calitatea de persoană publică a subiectului sau de caracterul public al faptelor în care acesta este implicat, în condițiile Legii cu privire la libertatea de exprimare nu ar trebui să aducă atingere dreptului de protecție a datelor justițiabililor care nu au calitate de persoane publice. În același context, comunicăm că, odată cu lansarea finală a noului portal, la compartimentul „Transparența” va fi disponibilă o rubrică nouă, unde vor putea fi accesate hotărâri judecătorești privind condamnarea reprezentanților sectorului justiției pentru acte de corupție – acțiune ce derivă din Strategia de Reformă a Sectorului Justiției”, se menționează în comunicat.

În luna octombrie, mai multe organizații non-guvernamentale, instituții mass-media și jurnaliști din R. Moldova au venit cu un apel public privind proiectul Regulamentului Consiliului Superior al Magistraturii (CSM) cu privire la modul de publicare a hotărârilor judecătorești. Semnatarii atenționau că, în forma în care a fost propus, proiectul regulamentului nu poate fi susținut, deoarece adoptarea acestuia va însemna închiderea sistemului judecătoresc față de public, scăderea și mai mare a încrederii în justiție și anularea progreselor majore ale Republicii Moldova în asigurarea transparenței sistemului judiciar, realizate începând cu anul 2009^[5]. Președintele Curții Supreme de Justiție, Mihai Poalelungi, a criticat inițiativa de a depersonaliza hotărârile instanțelor judecătorești, dar și excluderea posibilității de a căuta dosarele după numele părților^[6].

În final, Consiliul Superior al Magistraturii a renunțat la controversata inițiativă de anonimizare a hotărârilor judecătorești și a aprobat Regulamentul privind modul de publicare a hotărârilor judecătorești, propus de Curtea Supremă de Justiție^[7].

Astfel, dacă regulamentul propus de CSM prevedea anonimizarea identității tuturor persoanelor fizice în toate hotărârile judecătorești publicate pe portalul web al instanțelor, atunci regulamentul aprobat, elaborat de Curtea Supremă de Justiție, exclude acest lucru. Astfel, anonimizarea se va face doar atunci când o impun interesele minorilor sau protecția vieții private a

părților la proces, sau în măsura considerată absolut necesară de către instanță când, în împrejurări speciale, s-ar aduce atingere intereselor justiției.

La 27 aprilie 2016 a fost aprobat un nou cadru de reglementare pentru protecția datelor cu caracter personal la nivelul Uniunii Europene. Este vorba de Regulamentul (UE) 2016/679 al Parlamentului European și al Consiliului privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Directivei 95/46/CE (Regulamentul general privind protecția datelor). Prevederile noului regulament urmează să fie puse în aplicare cu începere din 25 mai 2018. Regulamentul (UE) 2016/679 actualizează principiile stabilite de Directiva 95/46/CE, care își va înceta aplicabilitatea, și stabilește un set unic de reguli, direct aplicabile în toate statele membre ale Uniunii, destinat protejării mai eficiente a vieții private a persoanelor fizice pe teritoriul Uniunii Europene.

Armonizarea legislației Republicii Moldova cu cerințele dreptului Uniunii Europene constituie un factor determinant al succesului integrării Republicii Moldova în Uniunea Europeană. Odată cu semnarea Acordului de Asociere cu UE, procesul de armonizare a legislației naționale a RM la *acquis*-ul UE a devenit inevitabil mai important.

În conformitate cu prioritățile stabilite în baza actelor bilaterale în vigoare, care reglementează relațiile dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova, în vederea armonizării legislației naționale cu cea comunitară, autoritățile naționale ar trebui să adopte măsuri legislative în corespundere cu prevederile regulamentului menționat.

În luna octombrie, Centrul Național de Protecție a Datelor cu Caracter Personal (CNPDCP) a propus consultărilor publice o redacție nouă a Legii privind protecția datelor cu caracter personal^[8]. Iar deja în luna noiembrie, experții Consiliului Europei au prezentat la Chișinău o serie de opinii și recomandări asupra noilor propuneri de modificare a cadrului legal privind protecția datelor cu caracter personal.

Potrivit proiectului de lege al CNPDCP, persoanele care intenționează să obțină în scopuri jurnalistice, științifice sau artistice informații oficiale care conțin date personale sunt obligate să justifice necesitatea obținerii acestora. Experții Consiliului Europei consideră că modificările propuse de CNPDCP creează incertitudini și au adăugat că nu văd sensul acestora^[9]. În cadrul aceleiași reuniuni, experta Consiliului Europei în domeniul protecției datelor cu caracter personal, Nevena Ruzic, a susținut că nu jurnalistul este cea persoană care ar trebui să justifice interesul public într-un caz sau altul, ci furnizorul de informații, care ar trebui să explice și să motiveze

[5] <https://www.zdg.md/stiri/stiri-justitie/jurnalistii-si-societatea-civila-spun-nu-regulamentului-privind-publicarea-hotararilor-judecatoresti-promovat-de-consiliul-superior-al-magistraturii>.

[6] <http://www.bizlaw.md/2017/02/07/presedintele-csj-de-ce-la-ctedo-nu-se-incalca-drepturile-omului-daca-se-publica-hotararile-dar-in-moldova-se-incalca/>.

[7] <https://www.zdg.md/stiri/stiri-justitie/doc-oficial-ce-prevede-regulamentul-privind-publicarea-hotararilor-judecatoresti-aprobat-de-csm>.

[8] <http://datepersonale.md/file/Proiecte%20legi/2017/Modificarea%20actelor%2028.09.17%2014.00.pdf>.

[9] <http://media-azi.md/ro/stiri/%E2%80%8Bexper%C8%9Bii-consiliului-europei-obiecteaz%C4%83-%C3%AEmpotriva-unor-propuneri-de-modificare-legisla%C8%9Biei>.

de ce informația solicitată de jurnalist în anumite cazuri nu poate fi oferită sau că nu este de interes public, dacă este cazul. Experta a mai adăugat că asemenea prevederi duc la limitări excesive ale drepturilor jurnaliștilor în procesul de obținere a informațiilor de interes public.

Actualul cadru legislativ privind accesul la informație urmează să fie îmbunătățit. Prevederile actuale privind accesul la informațiile de interes personal generează confuzii sau interpretări arbitrare din partea furnizorilor de informații și utilizatorilor de date cu caracter personal. Propunerile de modificare a Legii privind protecția datelor cu caracter personal din perspectiva media

au fost discutate și în ședința subgrupului de lucru „Accesul la informație și protecția datelor cu caracter personal”, format în cadrul Grupului parlamentar privind îmbunătățirea legislației media^[10].

Discuțiile asupra modificărilor la Legea privind protecția datelor cu caracter personal vor continua și în următoarele ședințe ale subgrupului de lucru menționat, la care urmează să fie invitați experți din domeniu, jurnaliști de investigație, reprezentanți ai ONG-urilor de profil.

Tatiana PUIU

[10] <http://media-azi.md/ro/stiri/propunerile-de-modificare-legii-privind-prot%C8%9Bia-datelor-cu-caracter-personal-%C3%AEn-aten%C8%9Bia>.

Jurista Tatiana Puiu (prima din stânga) predă cursul Legislația Mass-Media studenților de la Școala de Studii Avansate în Jurnalism. În poză o vedeți alături de tinerii care formează actualul contingent al ȘSAJ, după o discuție despre accesul la informație, împreună cu invitatele Olesia Perean, directoare de programe la Oficiul ONU pentru drepturile omului, și Ludmila Bogheanu, consultanță de comunicare la aceeași organizație.

Constantin Grigoriță: „I-am adresat întrebări incomode lui Igor Dodon, dar nu cred că e un motiv rezonabil pentru a mi se retrage acreditarea la Președinție...”

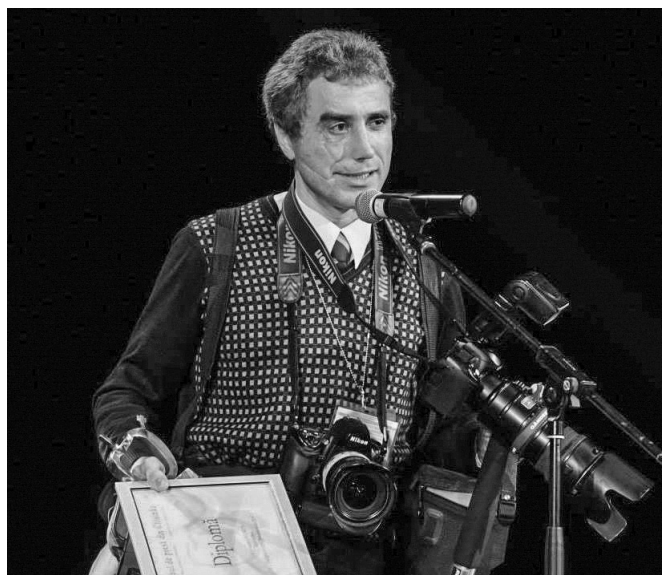
Constantin Grigoriță este fotoreporter cu o experiență de peste 20 de ani, acreditat la Parlament și la Președinție. În 2017, însă, a devenit cunoscut nu doar prin pozele sale, publicate de diverse instituții de presă, ci și prin faptul că a acționat în judecată Președinția și personal pe președintele Igor Dodon, care i-au îngădit dreptul de a participa la conferințele și evenimentele organizate de această instituție.

Media-azi.md: *Domnule Constantin Grigoriță, cu ce l-ați supărat atât de tare pe președintele Igor Dodon, încât v-a retras acreditarea la Președinție?*

Constantin Grigoriță: E o poveste cam lungă. Prin ianuarie 2017, președintele Dodon a mers la Bender și a depus flori la monumentul cazacilor mercenari căzuți în războiul de la Nistru din 1992. A fost un gest pe care nici eu, nici alți combatanți nu l-am așteptat. Eu, ca ostaș în termen în acel conflict, am văzut cum au căzut la datorie voluntari, polițiști, colegi și prieteni. Și m-am simțit profund jignit de faptul că președintele Republicii Moldova a tras cu buretele peste acele evenimente dramatice și i-a onorat în acest fel pe cei care au împușcat în camarazii mei. De aceea, la conferința de presă dedicată primei luni de zile de la venirea sa la Președinție, l-am întrebat cum a îndrăznit să facă una ca asta... De atunci, nu am mai fost lăsat să intru la evenimentele organizate de Președinție sau personal de către Igor Dodon. Asociația Presei Independente, al cărui membru sunt, a fost informată că acreditarea mea a fost retrasă și i s-a solicitat să recomande pentru acreditare o altă persoană în locul meu. Admit că întrebarea pe care i-am adresat-o a fost una incomodă, dar nu cred că e un motiv rezonabil pentru a-i retrage acreditarea unui jurnalist...

M. A.: *ONG-urile de media au difuzat o declarație în acest sens, la care Președinția nu a răspuns. Mai mult decât atât, nu ați fost acceptat nici pe 12 decembrie, la conferința consacrată împlinirii unui an de activitate a președintelui Dodon...*

C. G.: Eu am acționat în judecată Președinția și personal pe președintele Dodon pentru îngădirea accesului la informație și instanța mi-a refuzat, pe motiv că președintele are imunitate la procesele civile. Am depus recurs la Curtea de Apel și, în același timp, am mai scris o cerere în judecată, în care am acționat în judecată aparatul Președinției, Cancelaria, tot pentru îngădirea accesului la informație. De această dată, cererea a fost acceptată. Între timp, s-a pronunțat și Curtea de Apel privitor la recursul meu, a decis că președintele Dodon nu are imunitate la îngădirea accesului la informație. Acum aștept ca instanța să

mă restabilească în drepturile mele profesionale, să-mi permită să-mi exercit meseria.

M. A.: *Pe 12 decembrie, ați protestat de unul singur în fața Reședinței de Stat a președintelui Dodon. De ce nu ați fost susținut de colegii de breaslă?*

C. G.: Știți cum e la noi cu solidaritatea de breaslă... Dar eu îi înțeleg pe colegii mei. Atunci când adresează o întrebare unui demnitar sau politician, ei se gândesc, involuntar: dar ce o să zică redactorul-șef sau patronul postului TV despre întrebarea mea? E un fel de autocenzură, de care nu poți scăpa atât timp cât trebuie să respecti o anumită politică editorială. În cazul meu, care nu sunt angajatul unei redacții, singura politică editorială pe care o respect este Codul deontologic al jurnalistului. Poate că alți colegi se tem să-și piardă locul de muncă sau că vor avea probleme la serviciu, eu însă lucrez pe cont propriu și cred că pot s-o iau oricând de la zero. De aceea o să merg până în pânzele albe și cu acest proces.

M. A.: *Ce înseamnă să lucrezi pe cont propriu?*

C. G.: Este o mare deosebire între a fi angajat și a lucra pe cont propriu. Inițial am lucrat și eu pe la diferite publicații – am colaborat cu ziarele „Moldova Suverană”, FLUX, „Capitala”, „Dezvoltarea”, TIMPUL, cu Agenția de presă INFOTAG... A fost

o experiență interesantă și deosebit de utilă pentru formarea mea profesională. Dar, oricum, mă simțeam limitat, inclusiv la capitolul financiar, deoarece, dacă redactorul îți oferă un salariu, de obicei îl condiționează de faptul că ești obligat să prestezi servicii doar pentru publicația respectivă. De aceea am ales să fiu fotoreporter independent. S-a întâmplat în anul 2011, când am devenit membru al Asociației Presei Independente. De atunci, pe lângă faptul că mi-am câștigat libertatea de creație, am încheiat mai multe contracte cu instituțiile de presă din Republica Moldova și sunt remunerat în baza clauzelor stabilite în aceste contracte. Nu am un salariu stabil, de fapt, salariul mi-l fac singur, cu pozele pe care le realizez. Colaborez cu PRO TV Chișinău, Unimedia, Agora, Deschide.md etc. E o variantă mai bună, decât cea de angajat într-o redacție, pentru că nici eu nu mă autocenzurez, dar nici alții nu mă cenzurează. Și nici nu-mi reproșează nimeni că nu mi-am meritat salariul – cât lucrez, cu atâta sunt plătit.

M. A.: Printre miile de poze pe care le-ai făcut, o bună parte sunt ale guvernanților, de diferite culori politice, pe care i-ai surprins în diferite ipostaze, uneori nu tocmai plăcute, de exemplu, ațipind în ședințele Parlamentului sau discutând pe rețelele de socializare, în timp ce dezbat legi importante pentru țară...

C. G.: Eu percep meseria de jurnalist prin faptul de a menține mereu în vizor activitatea autorităților. Nu contează care – locale, centrale; președinte, spicher, premier. Pentru că autoritățile publice consumă banul public, plătit de contribuabili. Vreau să știu cum sunt valorificate impozitele pe care le plătesc cetățenii. Acest lucru nu-l poate afla un cetățean simplu, dar ține de competența reprezentanților mass-media – a jurnaliștilor, fotoreporterilor, operatorilor... De aceea o să găsiți multe poze ale guvernanților în arhiva mea.

M. A.: CJI a desfășurat o campanie amplă de sensibilizare a deputaților – „Vrem acces în Parlament”. Cât de liber se simt acum jurnaliștii în Parlament?

C. G.: Această campanie a însemnat foarte mult. Acum nu mai suntem însoțiți în sală de persoane responsabile din Legislativ. Fotoreporterii, dar și jurnaliștii pot să stea toată ședința în sală, pe locurile rezervate presei. Poate că operatorii nu au aceeași libertate, fiindcă dispun doar de două loje, e cam strâmt și nu se deschid toate unghiurile de filmare, dar noi, fotografi, avem acces la toată raza sălii. Am luptat ceva timp pentru acest drept, dar a meritat.

M. A.: În ce situații delicate ar putea ajunge un fotoreporter și cum le poate evita?

C. G.: Îmi place întrebarea. Un fotoreporter are numeroase posibilități de a da în bară – fie a publicat poza unui fost șef în locul celui prezent, fie a greșit numele unei persoane... Din păcate, în munca noastră totul e la vedere, greșeala iese imediat la suprafață, iar criticile sunt nemiloase. Deci, trebuie să te documentezi, să fii atent, inclusiv cu pozele din arhivă. Dar sunt și situații care nu depind doar de tine. De exemplu, cineva te roagă să-i faci o poză pentru un portal, tu i-o dai, iar el îi pune o legendă care îi conferă un sens cu totul diferit. Așa mi s-a întâmplat ceva mai demult,

când un coleg mi-a solicitat o poză în care să fie și persoane de culoare. Tocmai aveam una, fotografiasem niște studente din Republica Moldova împreună cu niște colegi de grupă de culoare. Și imaginați-vă ce reacție am avut și eu, și studentele, când am citit legenda la această poză apărută într-un ziar național, care suna tendențios, cum nu se mai poate: *Fetele care participă la mulțirizarea Europei!* Deci, riscul este ca tu să faci o poză bună, care apoi să ajungă într-o publicație sau pe un site într-un context absolut inadecvat. A fost o lecție amară pentru mine și de atunci întotdeauna precizez contextul.

M. A.: Furtul fotografiilor este un fenomen frecvent în media din Moldova?

C. G.: Păi, furtul în Republica Moldova este ceva obișnuit, de ce ar lipsi în media?!

M. A.: Furt însemnând să nu-ți fie pusă semnătura sub poza pe care cineva a preluat-o?

C. G.: Nu, furt înseamnă să preiei o poză fără acordul autorului. Eu nu vreau ca cineva să preia pozele mele fără acordul meu, inclusiv din cauză că nu știu în ce context o vor publica. Sunt împotriva oricărui preluări fără acordul redacției și al autorului. Chiar recent, pe rețelele de socializare se discuta cum niște agenții de turism au preluat pozele colegului meu Vadim Șterbate, de la Soroca. E vorba de niște imagini cu Cetatea Sorociei, pe care le folosesc în scopuri comerciale – fără să aibă contract cu el, fără să-i plătească onorariu... Aceasta e piraterie – ar trebui să spunem lucrurilor pe nume.

M. A.: AGEPI poate să apere un autor în asemenea cazuri?

C. G.: Ei apără, dar mai mult formal. Dacă ar exista niște cazuri răsunătoare de sancționare, mass-media s-ar curăța de cei care parazitează pe munca altora. Dar în Republica Moldova există un singur caz răsunător, cel al lui Pavel Balan, care s-a judecat cu Întreprinderea de Stat „Registru”, pentru că i-a preluat imaginea Cetății Sorociei pe buletinele de identitate. Instanța națională nu i-a dat câștig de cauză și a trebuit să se adreseze la CEDO, unde i s-a făcut dreptate.

M. A.: Știm că ai ore de fotojurnalism la Universitatea de Studii Europene din Moldova. Cât de interesați sunt tinerii de această meserie?

C. G.: Tinerii sunt foarte diferiți, dar eu le atrag atenția: cine nu are interes față de viitoarea profesie, degeaba a venit la facultate. Există câțiva studenți foarte promițători în domeniul fotografiei și îmi pun toate speranțele în ei.

M. A.: Într-o altă ordine de idei, te vedem, inclusiv la evenimente, circulând cu bicicleta. Nu-ți place transportul public sau e mai simplu așa?

C. G.: Demult am renunțat la bicicletă. În 2011 m-am „motorizat”, merg cu scuterul. E mult mai comod și operativ în Chișinăul nostru plin de ambuteiaje...

Pentru M. A. – Tatiana CORAI

revistă analitică

Trecerea la televiziunea digitală – o țintă ratată

Revoluția digitală s-a produs. Inclusiv în televiziune. Cinci țări europene (Finlanda, Germania, Luxemburg, Țările de Jos, Suedia) au demonstrat primele că televiziunea analogică terestră poate fi ușor și repede înlocuită cu cea digitală. Astăzi, țările membre ale UE se află într-un mediu al televiziunii digitale, inclusiv celei terestre, majoritatea până la 2012, altele cu întârziere, până la 2015. Trecerea la televiziunea digitală terestră, asumată în 2006 la Geneva de peste 100 de state, nu prea lăsa loc pentru excepții, angajamentul era unul pentru toți semnatarii. Nu și pentru Republica Moldova.

Un subiect neglijat

Acum un an, la Forumul mass-media 2016, în cadrul atelierului „Digitalizarea TV: cum și pentru ce?”, unde au avut loc dezbateri aprinse vizând procesul tranziției de la televiziunea analogică terestră la televiziunea digitală terestră, o echipă reprezentativă de specialiști de la ministerul de resort, „Radiocomunicații” și ANRCETI anunța ferm că epoca televiziunii analogice terestre se încheie la 31 decembrie 2017. Începând cu 1 ianuarie 2018, toate televiziunile ce utilizează frecvențe terestre își vor putea continua activitatea în eter doar prin transmisia digitală terestră. Este un angajament internațional al Republicii Moldova și urmează să fie respectat, suntem ultima țară în Europa care mai păstrăm emisia analogică a semnalului TV și după 17 iunie 2015, afirmau specialiștii. Aici s-au aprins spiritele în cadrul atelierului. De ce? Pentru că, deși ne-am obișnuit cu stabilirea unor termene limită (2012; 2015; 2017) pentru tranziția la televiziunea digitală terestră, precum și cu ignorarea lor, de această dată, termenul fixat pentru 31 decembrie 2017 părea de neamănat. Și tocmai acest fapt a provocat discuții în contradictoriu, care au scos la iveală mai multe întrebări fără răspuns, la un an până la încheierea tranziției. Punctez doar câteva din ele: costurile mari pentru un slot în multiplexul național; pericolul dispariției din emisia prin eter a televiziunilor locale și regionale; riscul că majoritatea populației nu va avea acces prin eter la emisia digitală.

De menționat că, la mijlocul anului 2015 (după ce Republica Moldova ratase termenele prevăzute de angajamentele internaționale asumate), prin aprobarea de către Guvern a Programului privind tranziția de la televiziunea analogică terestră la cea digitală terestră, a apărut, în sfârșit, o claritate pentru furnizorii de servicii de televiziune și pentru beneficiarii lor. Termenul tranziției (nu cunoaștem în ce temei) a fost extins până la 31 decembrie 2017. Programul cuprindea situația curentă a accesului populației la serviciile de programe audiovizuale, aspectele tehnice ale implementării televiziunii digitale terestre, analiza SWOT, identificarea problemei, obiectivele specifice ale programului, etapele și termenele de implementare, indicatorii

de progres și performanță și chiar procedurile de monitorizare și evaluare.

Se creia impresia că de acum înainte am intrat pe făgașul cel bun și tranziția la televiziunea digitală terestră va fi asigurată pas cu pas, pe etape, conform unui tabel din programul Guvernului. Doar că, la o analiză mai minuțioasă a acestui document, nu vom găsi ce cheltuieli își asumă statul pentru implementarea acestui important program. Cu toate acestea, indicatorii de progres și performanță erau foarte optimiști: în anul 2015 va funcționa un multiplex cu acoperire națională (rata de acoperire a populației – 80%); în anul 2016 – două multiplexe naționale și patru multiplexe regionale (rata de acoperire – 95%); în anul 2017 – trei multiplexe naționale și 21 de multiplexe regionale (rata de acoperire – 99%).

Desigur că apariția acestui program, amendamentele efectuate de Parlament în prevederile legislației în vigoare au inspirat, cum spuneam, optimism pe la mijlocul anului 2015, însă, între timp, s-a spulberat. Astăzi, funcționează un singur multiplex național cu o capacitate de 15 sloturi, prin care emit numai opt posturi de televiziune. Alte cinci sloturi, oferite televiziunilor prin concurs, nu se utilizează, din varii motive, dar bănuim că la mijloc sunt cele financiare, a fost solicitată o vacanță pentru utilizarea lor. Pentru sloturile rămase nu mai sunt doritori, probabil din același motiv – costurile greu de suportat pentru utilizarea unui slot. În consecință, cei care suportă pagube sunt telespectatorii, în special, acei care și-au procurat set-top boxuri, dar în loc de 15 posturi TV privesc doar opt. Este în pierdere și ÎS „Radiocomunicații”, care nu poate beneficia de exploatarea deplină a multiplexului pentru crearea căruia a investit. Și asta e partea plină a paharului. În partea goală a paharului sunt obiectivele Programului Guvernului: asigurarea uniformă a furnizării serviciilor de televiziune prin intermediul transmisiilor digitale terestre la nivel național și regional/local, precum și crearea condițiilor pentru asigurarea populației cu dispozitive pentru recepționarea semnalului de televiziune digitală terestră. Din păcate, acestea nu au fost asigurate cu mecanisme de implementare și au rămas doar pe hârtie.

Recent, la Forumul mass-media 2017, președintele Parlamentului, Andrian Candu, constata: „...ieri am avut ocazia să discut cu unii reprezentanți ai presei locale și mi-au comunicat despre greutățile cu care se confruntă... la nivel de digitalizare. Sunt subiecte destul de complexe, sunt costuri foarte mari, am înțeles că vreo 6-7 mii pe lună costă acel multiplex pentru televiziunea digitală...”. Îngrijorarea spicherului este ușor de înțeles, ea vine dintr-o realitate cunoscută de toți. Întrebarea e: de ce dl Candu nu s-a informat despre problemele complexe ale tranziției la televiziunea digitală terestră din surse mult mai documentate, cum ar fi Comisia parlamentară sau Guvernul, doar controlul parlamentar asupra îndeplinirii angajamentelor internaționale,

legilor adoptate îi revine Parlamentului. De ce acest subiect a fost neglijat?

Miza ratată...

De fapt, care era miza tranziției la televiziunea digitală, ce aștepta societatea de la această reformă? Răspunsul e simplu: să recepționeze liber, prin eter – evident, acei care nu sunt în cablu, pe internet sau pe satelit – programele autohtone de televiziune (naționale, regionale, locale).

Vom enumera în context și câteva dintre beneficiile trecerii la televiziunea digitală terestră:

- calitatea imaginii, superioară transmisiei analogice;
- posibilitatea de a recepționa mai multe canale TV;
- recepționarea canalelor în format High Definition;
- o ofertă mai diversă de servicii: radio, teletext, EPG, servicii interactive;
- protecția minorilor asupra programelor vizionate (Control parental);
- optimizarea utilizării spectrului de frecvențe, o resursă limitată ce trebuie foarte bine gestionată.

De fapt, pentru societatea noastră, care, conform sondajelor, în marea ei majoritate se informează de la televizor, iar pentru 70% din cetățeni televiziune înseamnă cele 2-3 canale pe care le recepționează prin eter la scară națională, trecerea la televiziunea digitală terestră ar fi însemnat un mare salt în spațiul informațional pluralist. Digitalizarea semnalului terestru ar fi creat posibilitatea să fie difuzate și recepționate 20-30 de canale TV, iar aceasta ar fi fost o șansă imensă pentru cetățeni ca din varietatea de surse să aleagă, să privească, să judece și să-și facă propria opinie. Esența televiziunii digitale tocmai în aceasta și constă – în a aduce avantajele societății informaționale în fiecare familie.

Lucru care nu s-a întâmplat.

Așadar, la sfârșitul anului 2017, din amplul Program al tranziției la televiziunea digitală terestră ne-am ales cu... decizia Guvernului de a extinde termenul tranziției la televiziunea digitală terestră până la 1 martie 2020.

Angajamente eșuate

Vom aminti și de un alt aspect important al tranziției la televiziunea digitală terestră – angajamentele internaționale.

Spectrul de frecvențe radio este limitat și, pentru ca utilizarea lui să nu producă perturbări și interferențe în spațiu, a fost constituit un organism internațional la Geneva, care coordonează exploatarea frecvențelor radio pentru fiecare stat membru. În conformitate cu Acordul regional privind planificarea serviciului de radiodifuziune digitală în benzile de frecvențe 174-230 MHz și 470-862 MHz, semnat în cadrul Conferinței Regionale de Radiocomunicații de la Geneva 2006 (RRC-06) și ratificat prin Legea nr. 69-XVI din 27 martie 2008, termenul limită pentru sistarea transmisiunilor analogice convenționale (STAC) era stabilit pentru 17 iunie 2015. Acest fapt presupunea că, după expirarea termenului în cauză, canalele TV care utilizează semnalul analogic nu mai puteau fi protejate în caz de perturbări cauzate de canalele TV în format digital. Iar în cazul perturbărilor create televiziunilor cu emisie digitală de către canalele de televiziune analogică terestră, ultimele urmau să fie sistate. Responsabilitatea respectivă a fost asumată de 104 state, inclusiv de către Republica Moldova.

Majoritatea statelor europene, ghidate de interesul pentru prosperitatea cetățenilor, au încheiat tranziția la televiziunea digitală terestră încă în 2012, obiectiv stabilit de UE, au existat și reșterțieri – până în 2015. Noi suntem repetenți și până astăzi. Am impresia că guvernarea noastră și-a asumat un angajament pe care nu-l putea ignora, pentru că e vorba de o conviețuire în lumea frecvențelor terestre, unde toți trebuie să respecte regulile, dar pe care l-a neglijat.

Astfel, în decembrie 2017, Guvernul a aprobat spre prezentare Parlamentului un proiect de lege, cu modificări și completări la Legea comunicațiilor și la Codul Audiovizualului, care propune extinderea perioadei de tranziție la televiziunea digitală terestră până la 1 martie 2020 și înlocuirea în unele articole a sintagmei „televiziune digitală terestră” cu sintagma „televiziune analogică terestră”. Iar Consiliul Coordonator al Audiovizualului va elibera licențe pentru dreptul de emisie pe canalele de televiziune analogică în perioada care nu depășește termenul de 1 martie 2020.

Acum pare bizar sau chiar ilar când propunem să modificăm legislația, înlocuind „digitalul” cu „analogicul”. Înțeleg că rectificările în legislație sunt necesare, chiar și atunci când facem un pas înapoi, dar sunt totuși anacronice atunci când toată lumea merge înainte, ba chiar avansează în viteză, iar noi, ca racul, dăm înapoi.

Alexandru DOROGAN

Autonomia și independența CCA – reflecții la sfârșit de mandat

Singura instituție publică autonomă de reglementare a domeniului audiovizual din Republica Moldova, Consiliul Coordonator al Audiovizualului (CCA) este o structură conceptuală nouă, atât în raportul său cu sistemul administrativ din care face parte, cât și în raport cu domeniul de competență - mass-media. În ultimii douăzeci de ani, cetățenii s-au obișnuit cu existența unor instituții oficiale în a căror denumire apare sintagma „autoritate publică autonomă” sau „instituție publică independentă”. Fie că e vorba de Comisia Națională de Integritate (CNI), Comisia Națională a Pieței Financiare, Consiliul Concurenței sau de Consiliul Coordonator al Audiovizualului, acestea sunt percepute, de regulă, drept „putere de stat” și puținii sunt cei care înțeleg implicațiile sau consecințele juridice, administrative și de relații instituționale și intersociale impuse de calificativul „independent” și „autonom”.

Creat în 1996 prin *Legea audiovizualului nr. 603 din 3 octombrie 1995* și reformat în baza *Codului Audiovizualului nr. 260 din 27 iulie 2006*, CCA din Republica Moldova este autoritatea publică **autonomă** cu statut de persoană juridică de drept public care reglementează domeniul comunicării audiovizuale. De-a lungul celor 20 de ani de existență, instituția a fost continuu suspectată și acuzată de lipsă de autonomie și de ingerințe ale politicului în activitatea acesteia. De multe ori, acuzațiile de acest fel vizează în mod real ineficiența activității, pasivitatea în anumite cazuri, cum ar fi, de exemplu, acuzațiile justificate cu privire la lipsa de monitorizări și, respectiv, lipsa de reacție față de conținutul propagandistic din emisiunile informativ-analitice autohtone și cele venite din Rusia, altele, cum ar fi acuzațiile pentru faptul că membrii Consiliului interzic difuzarea TVR1 sau a altor posturi românești și, dimpotrivă, nu interzic preluarea conținutului sau retransmisia posturilor rusești, sau acuzațiile legate de concentrarea proprietății pe piața audiovizuală, acestea, uneori venite din partea unor specialiști în domeniu, pot fi caracterizate drept populiste, întrucât soluționarea lor nu ține de voința membrilor CCA.

Pentru că am adus câteva exemple, aș vrea să le și explic lapidar. Astfel, nu există impedimente legale sau de alt ordin din partea părții moldovenești pentru ca TVR1 și alte posturi românești să intre pe piața de la noi, problema este de ordin economic și e legată de drepturile de autor: odată veniți pe piață, furnizorii din România și-ar mări cheltuielile, inclusiv din cauză că ar trebui să achite drepturi de autor pentru teritoriul Republicii Moldova, respectiv consumatorul ar trebui să-și asume costuri mai mari pentru pachetul de canale oferite de operatorii de cablu. Subsemnata a insistat de fiecare dată, când s-a votat lista de canale propusă de distribuitorii de servicii, ca aceștia să includă și posturi românești, dar răspunsul sau efectul acestor solicitări a rămas cu mult sub așteptări.

Prezența masivă a conținutului rusesc s-a datorat legitimării acestuia prin noțiunea de „*conținut propriu*” definit în Codul Audiovizualului din momentul adoptării acestuia, în 2006 și până la modificările din 2017, drept „*opere audiovizuale concepute sau procurate exclusiv de către radiodifuzor cu utilizarea mijloacelor tehnice, financiare și intelectuale proprii sau atrase în acest scop în bază de contract*”, ceea ce însemna că orice produs procurat sau atras putea fi difuzat masiv. Mi-ar fi plăcut să votez limitarea avalanșei de conținut venit din Est, dar atâta timp cât această avalanșă avea un suport legal, simpatiile sau raționamentele personale nu mai puteau fi decisive. Totuși, atunci când cadrul legal mi-a permis să-mi impun poziția prin vot, am făcut-o: am votat împotriva eliberării licențelor de emisie pentru posturile *RTR Moldova* și *NTV Moldova*, dar acest vot a fost minoritar.

Au fost vehiculate frecvent acuzații de lipsă de independență și de ineficiență a CCA în ceea ce privește limitarea concentrării pe piața audiovizuală. Consiliul s-a justificat prin insuficiența instrumentelor oferite de actuala legislație, fiind de părerea că atribuția de constatare a concentrării proprietății pe piața audiovizuală și a monopolului ține de competența Consiliului Concurenței, abilitat cu aplicarea *Legii concurenței nr. 183 din 11.07.2012*. Consiliul Concurenței, la rândul său, a declarat public că atribuțiile sale nu se răsfrâng și asupra piețelor speciale, cum este cea a audiovizualului, și acest lucru nu este prevăzut de *Legea concurenței*. Deși la 4 iulie 2014 a fost semnat un *Acord de colaborare între Consiliul Coordonator al Audiovizualului și Consiliul Concurenței*, cu scopul de a contribui la schimbul eficient de informații în vederea prevenirii și descurajării practicilor anticoncurențiale, în practică acesta și-a dovedit ineficiența. Trebuie să amintim faptul că, în urma modificărilor operate la *Codul Audiovizualului*, la 9 iulie 2010, s-au creat premisele pentru ca o persoană fizică să dețină legal până la zece licențe. Această situație a dus la concentrarea mai multor surse media în mâinile unei singure persoane, Vlad Plahotniuc. Este interesant faptul că acuzațiile de „lipsă de independență și de ineficiență a CCA” în această problemă au fost aduse de nenumărate ori, inclusiv de către deputații sau foștii deputați care au votat modificările din 9 iulie 2010.

Pe parcursul celor șase ani de mandat, subsemnata a votat *pro* sau *contra* câteva sute de decizii, unele au trezit nemulțumire și revoltă, au fost atacate în instanța de judecată (de regulă, cele care prevedeau sancțiuni, dar și cele acordate în cazul unor concursuri de eliberare a licențelor de emisie sau de susținere financiară a unor proiecte de emisiuni), unele au fost discutate, comentate sau, mai bine zis, condamnate în spațiul public, au fost și multe decizii care au trecut neobservate, fie că erau favorabile radiodifuzorilor, fie că impactul lor benefic asupra consumatorilor de programe a fost acceptat ca o normalitate și ca ceva firesc, ce derivă din obligațiile de serviciu. Problema autonomiei și independenței vizează atât instituția ca organizație,

cât și pe fiecare membru în parte. Am căutat să găsec reperatele care ar asigura o delimitare mai clară a cazurilor în care acuzațiile de lipsă de autonomie și independență sunt justificate și, dimpotrivă, când acestea ar putea fi respinse, fiind nefondate. Bicicleta a fost inventată, la nivel european au fost elaborate studii și au fost definitiviți indicatorii în baza cărora poate fi evaluat gradul de autonomie și independență al instituțiilor de reglementare în domeniul audiovizual.

Deși legislația adoptată în toate țările europene prevede independența organelor de reglementare ale audiovizualului, presiunile politice și economice asupra autorităților de reglementare rămân o realitate (fenomenul *berlusconizării* mediilor audiovizuale în Italia, cazurile de ingerință brutală a statului prin demiterea membrilor instituțiilor de reglementare din Grecia și Croația, situația radiodifuzorului public din Polonia). Recunoscând problema, la 22 martie 2013, Comisia Europeană a demarat o consultație publică în vederea colectării opiniilor cu privire la identificarea unor soluții și mecanisme de asigurare a independenței organelor de reglementare în domeniul serviciilor mass-media. În acest proces au fost realizate câteva studii în vederea identificării indicatorilor definitorii pentru conceptul de instituție autonomă și independentă^[1]. Dimensiunea unui articol nu permite o analiză detaliată a activității CCA în funcție de toți acești indicatori. Voi face o trecere în revistă a acestora și mă voi opri succint la câțiva dintre ei.

Sintetizând studiile și rapoartele realizate sub egida Comisiei Europene, se relevă la nivel conceptual trei aspecte-cheie, în jurul cărora se grupează opt indicatori ce configurează conceptul de autonomie și independență în activitatea unei instituții publice de reglementare a audiovizualului:

Primul - componența și statutul instituțional, care circumscriu următorii indicatori:

1. existența unei formulări exprese a statutului de autonom și independent în normele juridice;
2. dispoziții clare cu privire la procedura de numire în funcție a membrilor (prin care se asigură imparțialitatea față de structurile politice, dar și față de cele economice, inclusiv prin decelarea termenelor mandatelor față de ciclurile electorale);

[1] *INDIREG FINAL REPORT Indicators for independence and efficient functioning of audiovisual media services regulatory bodies for the purpose of enforcing the rules in the AVMS Directive* (SMART 2009/0001) by Hans Bredow Institute for Media Research – lead partner Interdisciplinary Centre for Law & ICT (ICRI), Katholieke Universiteit Leuven Center for Media and Communication Studies (CMCS), Central European University Cullen International Perspective Associates – A 2011 study conducted on behalf of the European Commission. www.indireg.eu; *AVMS-RADAR, AudioVisual Media Services-Regulatory Authorities In Dependence And Efficiency Review, Update on recent changes and developments in Member States and Candidate Countries that are relevant for the analysis of independence and efficient functioning of audiovisual media services regulatory bodies* (SMART 2013/0083).

3. prevederi și limite cu privire la incompatibilitatea de funcție.

Al doilea aspect - capacitatea de exercitare a puterii:

1. formularea atribuțiilor și puterilor de exercițiu în cadrul actelor normative;
2. normele cu privire la transparența procesului decizional;
3. mecanisme de control al activității.

Al treilea aspect - resursele atribuite în vederea exercitării misiunii:

1. dispozițiile normative referitoare la asigurarea autonomiei financiare;
2. managementul resurselor umane.

Mă voi opri la primul aspect, întrucât consider important ca în procesul de elaborare a unui nou cod să fie păstrate practicile pozitive și să fie completate părțile vulnerabile. La compartimentul **componența și statutul instituțional** cadrul normativ juridic (*Codul Audiovizualului al Republicii Moldova nr. 260 din 27.07.2006*) în mare măsură corespunde standardelor europene, iar în unele cazuri principiile democratice sunt prevăzute într-un grad mai avansat decât în Franța sau România: principiul autonomiei și subordonării interesului public este recunoscut prin lege; inamovibilitatea membrilor este prevăzută expres în lege; există prevederi clare cu privire la survenirea vacanței funcției; sunt prevăzute cazurile de incompatibilitate; președintele CCA se alege în cadrul Consiliului cu majoritatea de voturi. Cât privește procedura de numire - este concursul, candidații fiind propuși de societatea civilă. Spre deosebire de Franța și România, unde candidații sunt propuși de către președinte, Senat și Camera Deputaților, în Republica Moldova Comisia parlamentară de profil anunță concurs pentru funcția de membru al CCA, iar candidații „*pot fi propuși de asociații obștești, fundații, asociații sindicale, asociații de patroni, culte religioase*” – art. 42 alin. (2). Selecția o face Comisia parlamentară de profil, iar aleșii sunt desemnați prin vot de către Parlament.

Spre deosebire de legislația franceză, care stabilește pentru membri interdicția de a se angaja la vreuna din instituțiile care s-au aflat sub supravegherea sau controlul Consiliului pentru un termen de trei ani de la expirarea mandatului, cadrul nostru normativ nu are asemenea dispoziții. Totodată, este prevăzută expres interdicția de a deține două mandate consecutiv, ceea ce este un element pozitiv.

Un alt factor important menit să asigure independența instituției de reglementare este modalitatea de alegere a președintelui Consiliului, și anume, acesta se alege de către membrii CCA, cu majoritate de voturi, în cadrul ședinței publice, spre deosebire de România și Franța, unde este prerogativa președintelui țării să o facă.

În ceea ce privește procedura și termenul de înlocuire a membrilor cărora le-a expirat mandatul cu noii aleși, situația *de facto* scoate la iveală o serie de contradicții și neclarități ale

formulărilor *de jure*, susceptibile de a lăsa loc pentru interpretări și de a acuza lipsa de independență și de legitimitate a unor decizii adoptate în aceste circumstanțe. În cazul în care deciziile CCA sunt adoptate cu cinci voturi *pro*, unul dintre care aparține unui membru al cărui mandat depășește cei șase ani prevăzuți de lege, radiodifuzorii pot ataca în instanță această decizie, invocând faptul că acel vot nu mai este valabil. Există o serie de precedente de acest fel, iar hotărârile instanțelor judecătorești diferă de la caz la caz. Lipsește în legislație și stipularea expresă a faptului că procesul de reînnoire a componenței Consiliului nu trebuie să coincidă cu ciclul electoral.

Prin urmare, lacunele normative evidențiate generează situații de risc în care: factorii politici interesați, în special, cei care dețin guvernarea, ar putea tergiversa procesul de numire a noilor membri, iar radiodifuzorii nu ar recunoaște legalitatea unor decizii adoptate cu votul membrilor ale căror mandate au expirat, totodată, această tergiversare duce la suprapunerea ciclurilor electorale cu perioada de mandat.

În concluzie, în opinia subsemnatei, la elaborarea noului Cod al Audiovizualului trebuie păstrate elementele pozitive despre care am vorbit mai sus, iar lacunele urmează a fi eliminate prin: includerea interdicției, pentru membri al căror mandat a expirat, de a se angaja timp de cel puțin doi ani la vreo organizație care s-a aflat sub supravegherea Consiliului; prevederea expresă cu privire la asigurarea decalării procedurii de numire a membrilor față de ciclul electoral; a fixa în lege termene exacte pentru procedura de desfășurare a concursului și cea de ocupare a funcției de către succesorul de competență.

O altă problemă care necesită a fi soluționată, dacă nu prin lege, atunci, cel puțin, prin hotărâre de Parlament (cu privire la statutul CCA) vizează responsabilizarea membrilor pentru votul acordat. Consider că acest lucru poate fi făcut prin obligativitatea argumentării pe larg și în scris de către fiecare membru în parte a votului *pro* sau *contra*, dacă nu în proiectul de decizie, atunci sub formă de raport adițional la decizie, care să fie făcut public după fiecare ședință. În acest fel, va fi asigurată transparența poziției fiecărui membru în cazul unor decizii care au un impact puternic asupra consumatorilor, iar responsabilitatea colegială va fi repartizată în funcție de poziția clară și explicită a fiecărui votant.

Nu avem posibilitatea să acordăm mai mult spațiu analizei tuturor aspectelor problemei autonomiei și independenței, dar ne vom opri foarte succint asupra unor detalii care vizează transparența și resursele umane. Atât Recomandările Consiliului Europei, cât și indicatorii cu privire la asigurarea independenței instituțiilor de reglementare acreditați de Comisia Europeană, subliniază legătura între capacitățile financiare și umane de care dispune o autoritate și realizarea misiunilor sale. Metodele de finanțare și alocare a bugetului determină și ele gradul de independență sau de subordonare față de finanțator, iar resursele umane competente și în număr suficient asigură calitatea și eficiența activității.

Conform Raportului CCA, la sfârșitul anului (31.12.2016), numărul salariaților a constituit 47 de persoane, gradul de ocupare a funcțiilor publice și a posturilor fiind de 73,43%. Dintre ele, nouă sunt funcții de demnitate publică (membrii Consiliului), zece sunt funcții publice de conducere, 20 - funcții publice de execuție și opt - personal de deservire tehnică. Prin urmare, activitatea aparatului Consiliului reprezintă munca a 30 de persoane, iar la monitorizarea conținutului sunt implicate zece persoane, volumul de muncă depășește cu mult numărul de persoane antrenate. Salariile joase și munca în afara orelor în perioadele electorale generează fluctuația cadrelor. Ar fi necesară prevederea prin care Consiliul ar avea dreptul de a angaja suplimentar operatori la monitorizare pentru perioada campaniilor electorale (după modelul francez) sau pentru monitorizări tematice, care includ un volum mare de muncă.

Totodată, trebuie sporită contribuția membrilor la activitatea instituției. Rolul acestora nu trebuie perceput doar ca o mașină de vot, ci ca al unor persoane cu expertiză, a căror implicare în activitățile curente trebuie să fie cât mai eficace, prin participarea nemijlocită la elaborarea metodologiilor de monitorizare și a rapoartelor, nu doar la prezentarea lor, prin asumarea responsabilității pentru conținutul acestora, prin elaborarea proiectelor de politici publice etc.

Pentru a elimina suspiciunile de monitorizare și sancționare selectivă, proiectul planului de activitate pentru fiecare an înainte (care ar conține tipurile de monitorizare, numărul acestora, fără a indica, bineînțeles, perioada) să fie publicat în luna octombrie pe site-ul CCA, urmând ca societatea civilă, alți actori sociali interesați să vină cu propuneri pe parcursul lunii noiembrie.

Un factor important în catalizarea unei reacții prompte a Consiliului în cazurile în care sunt difuzate materiale ce contravin legislației trebuie să fie consumatorul, fie individual, fie prin intermediul organizațiilor civice, prin sesizările expediate în adresa instituției. Practica instanțelor de reglementare din țările europene constată faptul că două treimi din activitatea acestora se întemeiază pe sesizările din partea consumatorilor.

Este dreptul cetățenilor de a controla dacă instituțiile publice își îndeplinesc sau nu misiunea și dacă principiul independenței și autonomiei este respectat în procesul decizional. În condițiile în care transparența activității este asigurată, acest lucru poate fi realizat pe deplin, iar suspiciunile de încălcare a acestui principiu pot fi eliminate sau, dimpotrivă, confirmate cu dovezi. Sper că legislația va fi îmbunătățită în ceea ce privește asigurarea unui cadru normativ de funcționare a acestui principiu. Totodată, cred că un factor-cheie în acest sens vor fi măsurile de responsabilizare personală a fiecărui membru pentru votul acordat și pentru întreaga activitate desfășurată în cadrul Consiliului.

Mariana ONCEANU-HADÂRCĂ

Povești pentru trezit oamenii

„Oamenii sunt ființe narrative. Ne explicăm viețile, valorile și lumea din jurul nostru prin povești. Sunt primele lucruri pe care le învățăm când ne naștem. Iar în ziua de azi, când jurnalismul se zbate să-și găsească un loc în lumea digitală, nu trebuie să uităm că pastilele de informație și ciclurile de știri 24/7 nu au cum să înlocuiască poveștile bine documentate, bine scrise și bine produse, care explică, investighează, creează emoție și comunități”.

Cuvintele de mai sus fac parte din declarația misiunii primei conferințe internaționale *The Power of Storytelling* din 2011, organizată la București de redacția *DoR* (*Decât o Revistă*). Aceeași mentalitate a dus și la nașterea revistei doi ani mai devreme, un experiment al unui mic grup de prieteni care voiau să vadă cum ar arăta și cum ar fi primită o revistă românească făcută cum trebuie, așa cum învățaseră ei pe la facultăți și masterate peste Ocean.

Trebuia să fie „decât” o revistă, „decât” un număr. Iarna asta a ieșit numărul 30.

Trebuia să fie o conferință restrânsă de jurnalism narativ, cu trei-patru reporteri americani, care să dureze nu mai mult de trei ore. Toamna trecută a fost a șaptea ediție *The Power of Storytelling*, întinsă pe o săptămână întreagă (16-22 octombrie), cu evenimente conexe (proiecții de film, lansări de carte, prezentări despre jurnalism audio și fotografie documentară, discuții și workshopuri cu vorbitorii) și o conferință de două zile, cu 13 vorbitori invitați și peste 500 de participanți.

Paragraful de la început e încă foarte actual. Într-o țară ca România, cu o mass-media polarizată, controlată de legendarii moguli și politicienii momentului, un ciclu de știri aiuritor și o piață inundată de tabloide sub pretextul că asta vrea publicul, poveștile documentate timp de trei-patru-șase luni nu aveau de ce să fie sustenabile. România nu are o tradiție de jurnalism narativ, de povești reale spuse cu ajutorul tehnicilor folosite în ficțiune, cum de altfel nu are nici R. Moldova. Cele două țări nici nu au presă liberă decât de aproape 30 de ani. În ceea ce privește R. Moldova, este în continuare afectată de monopol din partea diverselor grupuri de interese (politice sau afaceristice), încălcări ale libertății presei și o legislație care nu protejează suficient jurnaliștii. Astfel de probleme urgente și apăsătoare nu lasă mult spațiu pentru inovație în mass-media, povești bine relatate sau o anumită empatie de care au nevoie jurnaliștii pentru a documenta viețile oamenilor și nu doar a reda eveniment după eveniment. Abia recent au început să se dezvolte proiecte ca *RISE Moldova* sau *Oameni și Kilometri*. Însă, deși pare greu de crezut și mulți manageri media nu vor fi de acord, tocmai reorientarea presei către astfel de povești și inițiative poate oferi un suflu nou și poate recredibiliza meseria în ochii publicului.

* * *

Experimentele *DoR* și, mai târziu, *The Power of Storytelling* au pornit nu numai din nevoia a cinci oameni – Cristian Lușă, Lavinia Gliga, Gabi Dobre, Sebastian Ispas și Raymond Bobar – de a face ceva diferit de ceea ce le permiteau joburile la reviste din București, ci dintr-o bănuială că lucrurile pe piața media din România nu stăteau așa cum tot spuneau șefii de media din țară.

„Oamenii s-au apucat să facă propriile reviste, pentru că revistele comerciale îi tratau (și îi tratează) doar ca pe niște statistici de vândut *advertiserilor*”, scria Cristian Lușă, editor și fondator al *DoR* și *The Power of Storytelling*. Cei cinci nu credeau că publicul e prost și că vrea numai circ, nu credeau că narațiunile pot fi doar o nișă pentru *hipsteri* și voiau să se convingă singuri dacă presa independentă are un viitor în România sau nu. Erau inspirați de nume mari din jurnalismul narativ din State, locul de unde a pornit genul acesta de scriitură și de concentrare pe povești individuale.

„Cel mai mare potențial – încă nerealizat, cred – al jurnalismului narativ este comunicarea celor mai grele informații. Narațiunile pot prezenta viu și potent marile eșecuri ale guvernelor și industriilor, inegalitățile de clasă, fracturile din infrastructura oportunităților din țara noastră. Poate activa publicul, aproape împotriva voinței sale, în chestiuni de meritocrație și justiție socială”, scrie jurnalista și autoarea Katherine Boo în *Telling True Stories*, una din cărțile fundamentale pentru cei care vor să înțeleagă jurnalismul narativ. Ea însăși a dovedit acest principiu când a publicat cartea *Dincolo de frumusețea perenă* despre sărăcia din mahalalele din India și cum mecanismele statului nu fac altceva decât să mențină un *statu-quo*. A documentat povestea timp de patru ani, a luat sute de interviuri, a pus în prim-plan experiențele copiilor dintr-o mahala din Mumbai și a fost recompensată cu o nominalizare la Premiul Pulitzer (pe care-l câștigase deja câțiva ani mai devreme). Asta a încercat și *DoR* să facă încă de la început – să vorbească despre problemele grave ale societății (sărăcie, discriminare, corupție) prezentând cazuri individuale, documentate pe perioade îndelungate, din care publicul poate extrage semnificații profunde despre lumea în care trăim.

* * *

După ce o lansare de prim număr în toamna lui 2009 cu peste 500 de oameni într-un club devenit neîncăpător și o grămadă de mesaje de încurajare i-au convins să continue revista, echipa *DoR* (care încet-încet s-a mărit) a început să se gândească și la alte moduri prin care poveștile pot avea impact în țară: aducerea unor povestitori de top din toată lumea, care să învețe și să inspire publicul român să spună povești mai bune.

Cu ajutorul unei profesoare de la Missouri School of Journalism, unde Cristian Lușă a făcut un master în *news editing*, *DoR* a adus patru jurnaliști respectați la prima conferință *The Power of Storytelling*: Laurie Hertzell (editor la *Star Tribune*), Pat

Walters (producător la cunoscuta emisiune *Radiolab*), Alex Tizon (câștigător al unui Premiu Pulitzer) și Jacqui Banaszynski (profesoara de la Missouri, câștigătoare de Pulitzer și cea care urma să vină la toate cele șapte ediții ale conferinței, supranumită *the fairy godmother*). Acea primă experiență, cu un public de 100 de oameni pregătiți să absoarbă cât de mult puteau din lecțiile vorbitorilor, cu *feedback* călduros atât din partea participanților, cât și din partea celor patru vorbitori (din care trei s-au întors la ediții ulterioare) și cu o listă de așteptare plină cu oameni care n-au mai prins bilete la eveniment, a arătat celor de la *DoR* că există cerere și nevoie de așa ceva, că mica lor conferință trebuie să devină ceva constant.

Iar dacă prima ediție a fost despre jurnalism, din 2012 încoace evenimentul se adresează atât profesioniștilor din media, cât și oamenilor care spun povești în alte domenii: publicitate, PR, afaceri, artă etc. Lărgirea plajei de participanți a venit în mod natural pentru o echipă în plină expansiune, ai cărei membri scriau povești, găseau moduri de promovare a acestora, căutau fonduri pentru supraviețuirea revistei sau gestionau comunitatea din ce în ce mai mare de abonați ai publicației. Funcționau ca o organizație în toată regula, în care fiecare om avea mai multe roluri, uneori simultan, și cunoșteau din ce în ce mai bine piața media din România. „Publicul s-a maturizat, iar formele tradiționale de *advertising* nu mai sunt credibile. Companiile trebuie să ni se adreseze altfel, să se apropie de experiențele noastre umane, iar asta cere un nou mod de comunicare”, spunea Cristian Lupșa în urmă cu doi ani. Numitorul comun între mediul de business, ONG-iști, experți IT, muzicieni, ilustratori și jurnaliști s-au dovedit a fi poveștile.

„Noi credem că poveștile sunt pentru toată lumea. Evenimentul acesta crește dintr-un angajament profund față de jurnalismul narativ, intim, dar vrem să ne uităm la conceptul de *storytelling* din mai multe unghiuri”, spuneau organizatorii în 2015.

Drept urmare, conferința a prins nu doar amploare și vizibilitate, ci și-a diversificat și lista de vorbitori: a început în 2012 cu Evan Ratliff (fondatorul *The Atavist*, o platformă de *storytelling* digital) și Travis Fox (videojurnalist, premiat cu Emmy), apoi suedezul Jens Lekman (compozitor și explorator) și Mona Nicoară (regizor de film documentar) în 2013, urmați de Jonah Sachs (autor de bestselleruri și expert în marketing), Wendy MacNaughton (ilustratoare și autoare de bestseller-uri), Richard Koci Hernandez (fotograf câștigător de Emmy și profesor la Universitatea California Berkely), Dan Perjovschi (unul din cei mai apreciați artiști români), Colin Meloy (solistul formației americane *The Decembrists*) și Carson Ellis (ilustratoare și autoare de bestseller-uri).

Jurnaliștii nu au fost în niciun caz uitați. Conferința a primit nume ca Walt Harrington (jurnalist la *The Washington Post*, timp de 15 ani), Chris Jones (jurnalist la *Esquire* SUA și *ESPN*, câștigător al *National Magazine Award*), Mike Sager (jurnalist și editor la *Esquire*, *Rolling Stones Magazine*, *GQ* și *The Washington Post*), Robert Krulwich (gazdă a podcastului *Radiolab*, câștigător a două premii Emmy pentru jurnalism audio), Amy O’Leary

(fost reporter la *The New York Times* și editor al *UpWorthy*) și Lisa Pollak (jurnalistă radio, câștigătoare de Pulitzer).

Pe deasupra, an de an conferința a fost *sold out* cu aproximativ o lună înainte de eveniment, deși an de an a tot crescut – atât ca număr de participanți, cât și ca durată – și a căutat modalități de a include cât mai mulți oameni și cât mai diverși. O soluție a devenit organizarea, în ultimii doi ani, a unor *preview*-uri cu câteva luni înainte de data oficială, pentru care organizatorii aduc în țară câte un nume important din *storytelling*.

* * *

În 2016, pe final de iulie, scriitorul și umoristul american David Sedaris a venit în București pentru a citi în premieră pasaje din următoarea sa carte, iar vara trecută, în august, legendara expertă în *design* și *branding* Debbie Millman, gazdă a podcastului de succes *Design Matters*, a umplut o sală de 500 de oameni la Teatrul Național București când a vorbit despre cum ne putem construi cu toții vieți creative împlinite. Totodată, în 2014 și 2015, *The Power of Storytelling* s-a extins și geografic, organizând conferințe nu doar la București, ci și la Cluj.

„Am fost *sold out* la toate edițiile de până acum. Cred că mixul de oameni pe care îi atragem – atât ca vorbitori, cât și ca public – este o dovadă nu doar a nevoii de a învăța de la profesioniști, ci și a faptului că s-a creat o comunitate de scriitori, producători, comunicatori care pot încorpora bine și înțelept *storytellingul* în ceea ce fac”, spune Cristian Lupșa.

Comunitatea de susținători, fie că sunt simpli participanți, voluntari sau sponsori, a ajutat și la extinderea conferinței într-un șir întreg de evenimente. În ultimii doi ani, *weekendul* poveștilor cu care toată lumea s-a obișnuit (supranumit „Crăciunul în octombrie”) a fost precedat de lansări de carte ale onora dintre vorbitori, proiecții de filme produse de sau în care apăreau aceștia, discuții și dezbateri cu public. 2017 a fost însă anul cu cea mai ambițioasă desfășurare de forțe: opt evenimente în săptămâna dinaintea conferinței de două zile, cel mai important *lineup* de până acum și mutarea într-o „casă” nouă, mai mare, în centrul Bucureștiului, la *Radisson Blu Hotel*. Cei care au urcat pe scenă în octombrie au fost nu doar jurnaliști multipremiați, ci și regizori nominalizați la Oscar, experți în realitate virtuală câștigători de Emmy sau fotografi recompensați cu *World Press Photo*.

Totodată, pentru că evenimentele din întreaga lume din 2016 au surprins și îngrijorat mulți oameni – de la criza refugiaților, la Brexit, la naționalism în creștere și alegerea lui Donald Trump ca președinte al SUA –, organizatorii *The Power of Storytelling* au ales o temă propice pentru cea mai recentă ediție: *Closer*. Majoritatea poveștilor pe care le auzim în ultima vreme sunt despre haos, teamă și schimbări nedorite. Aceste povești sunt uneori răspândite de forțe care beneficiază tocmai de incertitudinile oamenilor: subliniază amenințarea terorismului, nevoia de izolare, imposibilitatea integrării unui Celălalt. „Noi, la *The Power of Storytelling*, credem că poveștile nu ar trebui să construiască garduri și să îndepărteze oamenii unii de ceilalți. Dimpotrivă. Poveștile bune pot crea punți de comunicare, ne

pot aduce mai aproape, ne pot da o misiune comună”, au explicat organizatorii alegerea temei.

* * *

Având în vedere că nimic nu este mai grăitor pentru succesul *The Power of Storytelling* decât lecțiile învățate de la vorbitori, iată câteva mostre de inspirație de la cei care au urcat pe scenă în 2017.

Finbarr O'Reilly - fotoreporter ex-Reuters, câștigător *World Press Photo 2006*:

„Provocarea pentru mine a fost să nu pic în capcana clișeeilor pe care le vedem adesea despre Africa. Provocarea a fost să arăt tăria de caracter și abilitățile de supraviețuire ale oamenilor de acolo. Am vrut să surprind acel spirit care m-a făcut să mă simt umil și să împărtășesc o perspectivă nuanțată și echilibrată, să arăt că în umbra acelor conflicte viața merge înainte”.

Nikole Hannah-Jones - reporter *The New York Times Magazine*, bursieră *MacArthur 2017*:

„Nu am subscris niciodată ideii că jurnalistul trebuie să fie un observator obiectiv. Eu una nu sunt și nici unii nu suntem. Fiecare decizie pe care o luăm, oamenii cu care alegem să vorbim, cum structurăm o poveste, unde o punem în ziar, dacă îi alocăm 30 de secunde sau cinci minute – toate acestea sunt decizii subiective, sunt judecăți de valoare”.

Jenna Pirog - editor al Departamentului VR la *The New York Times*, premiată cu două Emmy:

„Suntem mai conectați ca niciodată. Putem păstra legătura cu toți oamenii pe care-i întâlnim, grație acelor mici ecrane de *smartphone*. Acum este momentul ca realitatea virtuală (VR) să-și facă intrarea în lume. Promisiunile VR-ului nu duc spre izolare, ci ne transportă în locuri în care nu putem ajunge și ne fac martori la evenimente pe care nu le-am putea vedea”.

Paul Browde - cofondator *Narativ.inc* și cocreator al show-ului *Two Men Talking*:

„Poveștile au venit ca o nevoie personală pentru mine. Eram o persoană cu HIV într-o lume în care era imposibil să vorbesc despre asta. A fost ceva important pentru mine, a contribuit la sănătatea mea. E, posibil, motivul pentru care încă sunt în viață. Am luat acea anxietate imensă cu care trăiam și am făcut-o să treacă”.

Murray Nossel - cofondator *Narativ.inc* și cocreator al show-ului *Two Men Talking*, nominalizat la Oscar:

„Adu-ți aminte de moștenirea ta, de originile tale. E ceva în acest proces al invocării moștenirii tale, a tuturor oamenilor care au fost înaintea ta și care au creat spațiul pentru ca tu să fii cine ești azi, care îți deschide inima. Iar dacă nu suntem interesați să ne deschidem inimile, eu unul nu înțeleg de ce mai spunem povești”.

Elie Gardner - fotojurnalistă, finalistă la Premiile Pulitzer:

„Am spus povestea unui refugiat sirian care a traversat Europa până în Norvegia și a oamenilor care l-au însoțit în călătorie. Deseori, pe traseu, uitam de gravitatea situației lor. Nu lucrurile pe care le cărau în rucsac i-au ajutat să continue, ci mentalitatea pe care o aveau. Chiar dacă pierduseră aproape tot, asta le dădea un scop și o profunzime, și o concentrare ascuțită pe ceea ce conta de fapt în viață. Credeau în puterea propriilor povești”.

Thomas French - profesor de jurnalism, câștigător al unui Premiu Pulitzer:

„Asta e ceea ce știu: lumea e un loc imposibil, mai minunat și mai teribil decât orice ne-am putea imagina. Ca povestitori, datoria noastră e să încercăm să captăm măcar o mică parte din natura vastă și inimaginabilă a lumii prin munca noastră. De fiecare dată când ieșim afară, când ne părăsim redacțiile sau casele, trebuie să fim deschiși față de ceea ce ne așteaptă”.

Ioana BURTEA

Libertatea pe internet în Rusia... Până unde, până când?

Dreptul la libertate

Imaginați-vă că scrieți un e-mail unui prieten. Accesați un website, unul oarecare. Discutați prin Skype cu părinții. Până aici, totul e perfect, nimic ieșit din comun. Sunt niște acțiuni care se încadrează lejer în ceea ce stipulează Articolul 19 din Declarația Universală a Drepturilor Omului: „Orice om are dreptul la libertatea opiniilor și exprimării; acest drept include libertatea de a avea opinii fără imixtiune din afară, precum și libertatea de a căuta, de a primi și de a răspândi informații și idei prin orice mijloace și independent de frontierele de stat”.

Acum, imaginați-vă că e-mailul este citit, website-ul accesat este contorizat, iar discuția prin Skype este ascultată de către o persoană sau o instituție terță. Fără ca voi să cunoașteți despre aceasta. Altfel spus, un fel de „frate mai mare”, care vă supraveghează. El, fratele, ar spune că e spre binele vostru și că vă protejează. Totuși, ce ne facem cu dreptul menționat în Articolul 19?

RuNet: Cartea online a Rusiei

Anume despre acest drept este cartea jurnaliștilor de investigație ruși **Andrei Soldatov** și **Irina Borogan**, „Битва за рунет: Как власть манипулирует информацией и следит за каждым из нас” (trad. *Lupta pentru RuNet: Cum puterea manipulează informația și ne urmărește pe fiecare*). Apărut pentru prima dată în engleză în 2015 (e clar de ce!), volumul a fost tradus ulterior în rusă și în alte câteva limbi. Este o carte-investigație, ce se citește ca un roman polițist și care descrie cu lux de amănunte și exemple bine documentate cum Kremlinul încearcă să impună monopolul asupra informației: acumularea și, mai ales, diseminarea acesteia. Internetul servește drept câmp de luptă, unde se bat piept la piept așa-numiții „agenți ai controlului informației” (puterea și serviciile speciale), pe de o parte, și „agenții libertății de exprimare”, sau jurnaliștii și cei care pledează pentru accesul la informare, pe de altă parte. Este o carte la care autorii au muncit aproape 20 de ani și, cum a spus Soldatov într-unul din interviuri, încă se mai scrie. Or, lupta pentru libertatea internetului continuă. Sau, mai bine spus, abia a început.

Synopsis. Scurt

Acțiunea cărții începe în anii '40 ai secolului trecut, când internetul era ceva de domeniul fantasticului. În localitatea Marfino, în apropierea Moscovei, într-o clădire aflată pe un teritoriu închis, un grup de deținuți politici – „dușmani ai poporului”, cum erau numiți – creează tehnologia de ascultare a telefoanelor și de recunoaștere a vocilor, un mecanism care, mai târziu, va sta la baza așa-numitului sistem SORM (trad. Sistemul de Urmărire Operativă), cu ajutorul căruia în URSS se ascultau

telefoanele (SORM 1), iar mai târziu, în Federația Rusă (SORM 2 și SORM 3) se va controla și monitoriza internetul. De către KGB alias FSB, bineînțeles.

Istoria recentă a cărții se derulează în jurul a două întruniri ale lui Vladimir Putin cu comunitatea online din Federația Rusă (companiile prestatoare de servicii de internet și instituțiile media online). Tematica: ce ne facem cu internetul și cum îl reglementăm? La prima întrunire, din decembrie 1999, comunitatea online îl convinge pe proaspătul prim-ministru al Federației Ruse că internetul trebuie să rămână la bilanțul companiilor prestatoare de servicii de internet, fără prea multă implicare din partea statului. E de înțeles, Putin era la început de cale, abia intrase în albia puterii, nu pricepea foarte multe în ale internetului și nu prea își dădea seama care ar putea fi

importanța și impactul acestuia. La a doua întrunire, din iunie 2014, deja președinte, Putin vine cu lecția învățată și cu „legea Big Brother” pe masă, punând comunitatea online în fața faptului împlinit. Astfel, dacă până în jur de 2012, sectorul online (RuNet) se dezvoltă de la sine și practic nu prea interesa guvernarea, odată cu revenirea sa la președinție, Vladimir Putin declară internetul drept „interes național”.

Pentru a impune controlul asupra online-ului rusesc (RuNet), Vladimir Putin alături de mințile sale cenușii, Vladislav Surkov și, mai ales, Vyacheslav Volodin (arhitectul SORM 2) stabilesc câteva „reguli”:

1. Impun controlul asupra spațiului online rusesc (RuNet) prin intimidare (cazurile LiveJournal, Mail.ru sau Yandex), atacuri directe și schimbarea proprietarilor (Lenta.ru), preluarea silită (Vkontakte) sau „datul din deget” (Kaspersky Lab) în adresa companiilor sau instituțiilor media;
2. Companiile și instituțiile internaționale (Google, Facebook, Twitter) au fost forțate să-și mute serverele pe teritoriul Federației Ruse pentru ca traficul acestora pe teritoriul acestei țări să fie oricând la îndemâna Kremlinului. Dacă nu acceptau, riscau să aibă aceeași soartă ca și în China, unde au refuzat să se conformeze și au fost interzise.
3. Bloggerii care au mai mult de 3000 de followeri au fost impuși să se înregistreze ca instituții mass-media.
4. „Roskomnadzor”-ului rus i s-a dat mână liberă să interzică platformele online, folosindu-se de motive precum „promovarea extremismului sau terorismului”, sau „lupta cu pornografia infantilă” etc. Până în prezent există o listă neagră de câteva sute sau chiar mii de platforme online interzise, care este completată „la necesitate”.
5. Companiile prestatoare de servicii de internet și cele de telefonie mobilă sunt obligate să stocheze datele și informația pentru 12 ore, iar la solicitarea organelor de securitate să o ofere pentru examinare. FSB-ului i s-a făcut cadou un nou instrument, prin care i se permite să citească e-mailurile oricui sau să aibă acces la orice website accesat de un politician sau activist civic, de exemplu.

Cartea amintește și de episodul Edward Snowden. Apropos, culmea ironiei – cum menționează autorii –, unul din cei mai importanți „apostoli” ai accesului la informație ajunge să fie captiv într-o țară unde acest drept stă la coada tuturor celorlalte drepturi.

La fel, aflăm cât de mare este puterea rețelelor sociale, care cu greu (sau chiar deloc) pot fi controlate, drept exemplu aducându-se mobilizarea prin intermediul Facebook din 2011 și 2012 a mitingurilor de la Bolotnaia sau protestele organizate de activistul civic Alexei Navalny.

Și, nu în ultimul rând, despre fabricile rusești de trolli, care stau confortabil în birouri fancy din Sankt Petersburg și ridică salarii de 900\$ pentru postările pro-Putin pe platformele online internaționale (*The Guardian*).

„The Life of Others”: versiunea moldovenească

Impunerea controlului asupra internetului nu înseamnă altceva decât aplicarea „regulilor” amintite mai sus, care se servesc cu argumente din partea statului care astfel luptă cu „extremismul și terorismul” sau „pornografia infantilă”. De fapt, astfel de inițiative stau la baza elaborării legii clasice a „Big Brother”-ului, așa cum a fost botezată de jurnaliști și societatea civilă.

Vă par cunoscute atât denumirea legii, cât și unele din „regulile” lui Putin, nu? Aventurile „Legii Big Brother” în Republica Moldova urmează practic același scenariu ca și în cazul Federației Ruse. La o primă intenție (anii 2015-2016) a guvernării de a justifica și face presiuni pentru adoptarea legii, jurnaliștii și societatea civilă au reușit să frâneze inițiativa aleșilor poporului. Aceasta, însă – puterea – nu a renunțat și mai multe voci spun că anul 2018 va aduce iarăși în prim-plan „utilitatea” adoptării acestei legi. Deci, urmează ofensiva numărul doi. Kremlinul a reușit la a doua încercare. Să vedem care va fi soarta acesteia în Republica Moldova.

* * *

Revenim însă la cartea lui Andrei Soldatov și Irina Borogan. Pe parcursul lecturii, cititorului i se desenează o istorie pesimistă, potrivit căreia puterea a găsit în internet un instrument foarte eficient de control și/sau intimidare a indivizilor (vezi mai multe despre cyber-optimiști și cyber-pesimiști la Evgeny Morozov). Totuși, autorii concluzionează că acesta – internetul – este o structură sau construcție pe orizontală, care nu a fost și, cel mai probabil, niciodată nu va putea fi controlat de structurile oficiale (stat, guvernare, putere, numiți-o cum vreți), construcții pe verticală, care se bazează pe o ierarhie strictă. Autorii oferă și un exemplu foarte concludent în acest sens: *rețelele sociale*, care nu pot fi controlate, oricât și-ar dori un FSB sau SIS. Anume acestea – rețelele sociale – au făcut posibilă o „Primăvară Arabă” în Egipt sau, de ce nu, o „Revoluție Twitter” în Republica Moldova. De altfel, prima din ele, menționează cartea lui Soldatov și Borogan, este unul din exemplele de mobilizare, care îi dau mari bătăi de cap lui Putin și FSB-ului în general. Mai ales când se gândesc la rezultatul la care a dus aceasta: schimbarea puterii în Egipt și/sau eliminarea fizică a lui Muammar al-Gaddafi în Libia.

P.S. Internetul e ca laptele, oricât l-ai (supra)veghea, odată și odată va da în foc.

Victor GOTIȘAN

Un parcurs în derulare pentru un consumator și creator media avizat

Educația pentru media este un concept relativ nou pentru Republica Moldova. Acesta a fost promovat la noi grație efortului constant al Centrului pentru Jurnalism Independent (CJI), care, cu sprijinul Ambasadei SUA la Chișinău, a inițiat acum patru ani proiectul „Promovarea educației mediatică în rândurile cetățenilor” („Promoting media literacy among Moldovan citizens”).

Începând cu luna aprilie 2014, CJI, în parteneriat cu postul de radio *Europa Liberă*, și-au orientat expertiza media spre tinerii consumatori de media, propunându-și să contribuie la consolidarea democrației prin cultivarea gândirii critice în rândul acestora. Anume copiii și tinerii sunt cei mai expuși riscurilor de manipulare, propagandă și altor efecte negative despre care ne atenționează cercetătorii din domeniu.

Expertii CJI - jurnaliști și jurnaliste de la *Radio Europa Liberă* - au discutat cu 2137 elevi din liceele din țară despre presă și rolul ei în societate; le-au prezentat diferite mostre de jurnalism profesionist sau neprofesionist, sub forma unor studii de caz; au vizionat și analizat împreună mai multe spoturi video realizate de CJI despre calitatea produselor media, accesul la informație, libertatea de exprimare. În cadrul aceluiași proiect, CJI a instruit și profesori care, la rândul lor, au inițiat și desfășurat activități de educație pentru media în școlile lor.

Urmare a acestui dialog cu tinerii consumatori de media și dascălii lor, experții au înțeles că, pentru a avea un cetățean bine informat și pregătit să perceapă corect, critic oferta și produsele mediilor tradiționale și noilor media este important să le oferim o educație pentru media adecvată noilor provocări care vin din acest sector. Abordarea subiectelor media prin diverse activități extracurriculare, emisiuni radio, TV, produse diseminate pe internet, realizate și de alte organizații, cum ar fi Centrul Media pentru Tineri, este utilă, complementară, însă insuficientă în lipsa unui demers sistemic instructiv-educativ formal.

Mai mult ca atât, în școală educația pentru media încă se limitează, de cele mai multe ori, la o dimensiune ilustrativ-informativă, ca suport pentru activitatea didactică^[1]. Profesorii și părinții nu sunt suficient de pregătiți pentru a-și ghida elevii/copiii în acest demers complex, variat, cu efecte pozitive, dar și cu multe capcane, efecte nocive^[2], pentru a-i ajuta să consume informații relevante, de calitate și utile vârstei lor, să

discearnă între manipulare și adevăr. Impactul consumului de mesaje mediatică, îndeosebi audiovizuale, este tot mai mare, cu numeroase implicații imediate sau latente, directe sau indirecte, previzibile sau imprevizibile asupra sănătății emoționale și dezvoltării personalității elevilor în plin proces de formare.

Mass-media și, de curând, multimedia, reprezintă astfel, chiar din perspectiva construirii sinelui, un mediu la care elevii se raportează constant^[3], fără ca ei să fie pregătiți pentru a face și a utiliza diferențele dintre realitate, reprezentarea acesteia și virtualitate^[4]. În aceste condiții, este cu atât mai necesară formarea la elevi/e a competențelor de raportare la medii, și anume, prin selecție valorică, analiză și atitudine critică față de mesajele transmise. Dezvoltarea la elevi, începând cu treapta primară, apoi gimnazială și liceală, a acestor competențe reprezintă aspecte esențiale pentru un comportament activ și responsabil al acestora ca viitori cetățeni. Ca membri ai comunității, elevii trebuie să fie capabili să caute și să utilizeze informația, să comunice liber, deschis, fără teama confruntării cu o realitate pentru care nu sunt pregătiți^[5].

Pentru a dezvolta o cultură media a consumatorilor se impunea încă de la începutul mileniului al treilea, așadar, o abordare sistemică în consonanță cu toate prevederile internaționale existente pe acest subiect, intervenție care ar conduce la formarea competenței media la copii chiar de la începutul școlarizării acestora^[6]. Această competență este definită de Comisia Europeană prin capacitatea de acces, de analiză și de adoptare a unei gândiri și atitudini critice față de mass-media și capacitatea de a folosi sunete și imagini pentru a comunica în diferite contexte.

Rezumând, competența media ar trebui să o stăpânească toți elevii și toate categoriile de oameni pe durata vieții lor, pentru

[1] Șpac S. *Educația pentru mass-media a elevilor din treapta învățământului primar. Ghid metodologic*. Chișinău, 2014, Tipogr. Primex COM.

[2] Huesmann L. R., Eron L. *Violența la televizor*. <http://www.ucla.edu/cufrec...ne/violence/iid.htm>.

[3] Crăciun C. *Mass-media ca factor educativ*. www.c-cultural.ro/tradiții/mass-media.pdf, 2009 (Accesat 10.06.16).

[4] Cf.: Дусь Р.А. Ребенок и компьютер <http://semya@semya.tv> (Accesat 13.06.16); Hodge B., Tripp D. *Children and Television*. Cambridge: Polity Press, 1986. <http://internews.org/our-stories/project-updates/media-literacy-course-will-reach-public-schools-across-armenia> (Accesat 12.06.16).

[5] Cf.: Cucu G. *Educația și mass-media*. București: Ed. Licorna, 2000; *Educația informală și mass-media*. Coordonatori: Gh. Bunescu, El. Negreanu. București: Institutul de Științe ale Educației, Laboratorul Teoria Educației, 2005. <https://dorinpopa.files.wordpress.com/.../educatia-informala-si-mass-med...> (Accesat 18.07.2016).

[6] Fedorov A. V. *Media Education and Media Literacy: Russian Point of View*. LAMBERT Academic Publishing, 2010, 364 p.

a le ajuta să utilizeze practic și creativ mass-media. Educația pentru media ar trebui să fie, în opinia noastră^[7], atât în grila disciplinelor la alegere, începând cu treapta primară, precum și o parte componentă a educației formale pentru toți studenții. În programul de formare a cadrelor didactice aceasta ar trebui să fie inclusă în modulele obligatorii, pe care UPS „Ion Creangă” le elaborează deja, cu susținerea financiară a Deutsche Welle Akademie. Grație acestui partener, pe 27 octombrie 2017, UPS „Ion Creangă”, Centrul Media pentru Tineri, CJI și Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, care realizează implementarea noii educații în școala preuniversitară și cea universitară, s-au întrunit pentru a discuta problemele respective în cadrul primei conferințe *Educație pentru mass-media în Republica Moldova: realizări și perspective* despre progresele realizate și obiectivele de viitor.

Inițiativa de a elabora un curriculum și de a introduce pe toate treptele de studiu disciplina opțională *Educația pentru media* a fost lansată de CJI în 2015. Cercetarea exhaustivă privind practicile internaționale și naționale de introducere a educației pentru media în școli^[8] a confirmat restanța noastră și necesitatea recuperării acesteia. Țări precum Marea Britanie, Australia, Finlanda, Danemarca, Suedia, Olanda, Germania, SUA ș.a. au această disciplină fie obligatorie, fie opțională încă din anii '70 ai sec. trecut. Cele patru studii de caz (România, Ucraina, Armenia, Rusia) ne-au ajutat să constatăm mai multe aspecte utile ale educației pentru media, care pot fi preluate și la noi.

În România, din 2004 se predă pentru treapta de liceu cursul opțional *Competență în mass-media*, care urmează să fie actualizat și propus ca obligatoriu.

Ucraina a inițiat în 2010, prin decretul Prezidiului Academiei Naționale de Științe Pedagogice, *Concepția de introducere a educației pentru media în Ucraina*^[9]. Ideea principală a concepției este de a promova crearea unui sistem eficient de educație pentru media și de a contribui la formarea generală a copiilor și tinerilor prin interacțiunea sigură și eficientă cu sistemul media modern. Documentul include faza pilot (2010 - 2013), cerințele graduale de educație și de standardizare media pentru implementarea educației pentru media în școli (2014 - 2016), dezvoltarea și finalizarea implementării cursului (2017 - 2020).

[7] Handrabura L. *Educație pentru media: argumente pentru un nou curriculum opțional*. În volumul Institutului de Științe ale Educației: *Istorie, Performanțe, Personalități. Materialele Conferinței Științifice Internaționale consacrate aniversării a 75 de ani de activitate*. Ch., 2016, p. 206-208.

[8] Handrabura L. *Dezvoltarea unei culturi media printr-o educație media adecvată*. Ch., 2016, p. 46, <http://media-azi.md/ro/publicatii/dezvoltarea-unei-culturi-media-printr-o-educa%C8%9Bie-media-adevat%C4%83> (Accesat 15.XII.17).

[9] *Медиаграмотность для школьников. Возможно образовать всю ... mediakritika.by/.../mediagramotnost-dlya-shkolnikov-vozmozhno-obrazovat-vsyu-be* (Accesat 11.06.16).

În Armenia, cursul opțional *Educația pentru mass-media*^[10] se predă din 2013 infuzional la mai multe ore sau extracurricular.

În Rusia^[11], atestăm în învățământul preuniversitar mai multe programe experimentale, cursuri, standarde chiar pentru educația media în școală. Pentru învățământul superior au fost elaborate diverse cursuri universitare, a fost introdusă, în anul 2002, o nouă specializare *Educație media* «Медиаобразование» (№ 03.13.30) în instituțiile cu profil pedagogic. Reținem, de asemenea, că, din ianuarie 2005, a fost editat jurnalul academic „Educația pentru media”, iar din 2007 - portalul «Информационная грамотность и медиаобразование» <http://www.mediagram.ru/about/>.

Dezbateră studiului nostru *Dezvoltarea unei culturi media printr-o educație pentru media adecvată* în cadrul unui eveniment public, din iulie 2016, organizat de Centrul de Jurnalism Independent și Ministerul Educației, cu mai mulți actori din educație și jurnalism, pentru a decide cum să realizăm în Republica Moldova acest deziderat, a și condus la decizia ulterioară a ministerului de a propune în pachetul de opționale pentru treapta primară, începând cu 2017, un asemenea curs util elevilor în pregătirea lor pentru viață.

De reținut, conținutul noii educații pentru media, despre care noi am început să discutăm instituțional abia acum trei ani, este stipulat în documentele elaborate și promovate de UNESCO, de la 1950 încoace, cu denumirea *Educația pentru comunicare și pentru mass-media*, alături de alte deziderate/componente ale educației sau noi tipuri de conținuturi: educația pentru mediu, educația pentru sănătate, educația pentru democrație, educația pentru șanse egale, educația interculturală, educația pentru familie, educația economică ș.a., care au apărut ca răspuns la sfidările problematicii lumii contemporane^[12].

Agenda de la Paris, adoptată de UNESCO în 2007, include douăsprezece recomandări pentru educația media, inclusiv: integrarea educației media în formarea inițială a cadrelor didactice, elaborarea unor metode eficiente de predare a noii educații, mobilizarea tuturor părților interesate în serviciile educaționale și sociale etc.^[13].

Rezoluția Parlamentului European privind educația în domeniul mass-media într-o lume digitală, adoptată în 2008, este un alt document de referință, care prevede că educația pentru media

[10] <http://internews.org/our-stories/project-updates/media-literacy-course-will-reach-public-schools-across-armenia> (Accesat 11.06.16).

[11] <http://www.mediagram.ru/about/> (Accesat 12.06.16).

[12] Guțu VI. *Pedagogie*. Chișinău: CEP USM, 2013, p.144-168; Cristea S. *Educația pentru mass-media și comunicare*, Rubrica „Dicționar”. În: *Revistă de teorie și practică educațională a Centrului Educațional „PRO DIDACTICA”*, nr. 2 (24), 2004, p. 68.

[13] *Paris Agenda or 12 Recommendations for Media Education* (2007). Recomandăm, de asemenea, și alte documente UNESCO, precum *Towards Information Literacy Indicators*. Paris: UNESCO, 2008, 46p.; *Recommendation „Youth Media Education”*. UNESCO, Seville, 15-16 February 2002.

ar trebui să fie o parte componentă a educației formale pentru toți studenții, iar în programul de formare a cadrelor didactice ar trebui să fie incluse în module obligatorii și educația pentru media, recomandă Parlamentul European^[14].

Și documentele naționale, precum *Codul Educației din Republica Moldova* (2014), *Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2014 - 2020 „Educația - 2020”* (2014) au ca obiective generale asigurarea dezvoltării durabile a sistemului educațional în vederea formării unei personalități integre, active, sociale și creative, inclusiv prin valorificarea direcțiilor strategice și a acțiunilor prioritare de facilitare a creării rețelelor de comunicare, de schimb de bune practici, de dezvoltare a competențelor digitale în procesul educațional, asigurarea educației parentale eficiente și promovarea parteneriatelor pentru educație, inclusiv cu mass-media.

Prin urmare, dezideratul introducerii *Educației pentru media* în școală a fost unul imperios necesar. Susținerea de către autoritatea de profil, în persoana ministrei Corina Fusu, a acestui demers, pentru a fi transpus într-un curriculum opțional pentru toate treptele de studiu este dovada faptului că se recunoaște, o dată în plus, aportul educativ al media^[15] în constituirea codului socio-cultural al individului.

Ghidate de această înțelegere, autoarele Natalia Grîu, Silvia Șpac și subsemnata au realizat în 2016 primul curriculum opțional, conceput după noul Cadru de referință al Curriculumului Național, unicul de acest gen din oferta educațională pentru treapta primară care actualmente: 1. acoperă trei arii curriculare (Educație socioumană, Limbă și comunicare, Arte și Tehnologii) și 2. propune evaluarea competențelor formate în conformitate cu prevederile *Metodologiei privind implementarea evaluării criteriale prin descriptorii în învățământul primar* (2015).

În 2017 a apărut la CJI și *Auxiliarul didactic pentru învățători și elevi: Educație pentru media (clasele a III-a - a IV-a)*, semnat de aceleași autoare, în cadrul proiectului *Consolidarea libertății de opinie în Republica Moldova*, cu susținerea Deutsche Welle Akademie și a Ministerului federal pentru Cooperare Economică și dezvoltare din Germania. În baza acestui manual, distribuit gratuit instituțiilor de învățământ, care include Ghidul învățătorului, Fișe didactice pentru cele VI Module, Evaluare sumativă (Criterii de evaluare recomandate pentru învățători la disciplina opțională educație pentru media; Criterii de succes/condiții de succes pentru elevi/eleve la disciplina opțională educație pentru media) au fost instruite și formate 53 de învățătoare din 46 de școli pe durata unui atelier de trei zile. 22 dintre ele predau opționalul, iar restul realizează activități de învățare la dirigenție, ședințe cu părinții, catedrele didactice, conferințe metodice cu profesorii din raion sau regiune.

Utilitatea acestui curs pentru elevi, precum și pentru profesori, părinți, a fost reconfirmată la ședințele de evaluare din octombrie, la care învățătoarele au prezentat proiecte didactice de la activitățile realizate deja. Concluziile exprimate confirmă, înainte de toate, câștigul creșterii profesionale și personale al învățătoarelor instruite, care, predând integral sau doar unele teme din această disciplină, își dezvoltă propria competență media. Sugestiile de a introduce, într-o continuitate logică, acest curs pentru elevii din gimnaziu și liceu consună cu acțiunile CJI pentru următorii ani. Curriculumul *Educația pentru media (clasele a VII-a - a VIII-a)* este deja elaborat și sperăm să ajungă în anul de studii 2018 - 2019 în școli împreună cu manualul pe care îl solicită deopotrivă nu doar subiecții direcți ai învățării (elevii), ci și beneficiarii indirecti (părinții, bunicii, surorile și frații mai mari).

Loretta HANDRABURA

[14] *European Parliament resolution of 16 December 2008 on media literacy in a digital world* (2008/2129(INI)). 16 December 2008–Strasbourg. A se vedea, de asemenea: *Рекомендации Парламентской ассамблеи Совета Европы по медиаобразованию; Media education. Recommendation of Council of Europe* (2000).

[15] *Educația în domeniul mass-media în mediul digital*. Recomandarea, 2009. http://europa.eu/legislation_summaries/inform (Accesat 18.07.2016).

Percepția populației privind informațiile false și distorsionate din mass-media

(Fragment din sondajul IMAS, realizat în octombrie 2017, la comanda Centrului pentru Jurnalism Independent în cadrul Campaniei media împotriva informației false și tendențioase STOP FALS!, desfășurată de Asociația Presei Independente (API), Centrul pentru Jurnalism Independent (CJI) și Asociația VIP a Telegurnalștilor Independenți din Moldova (ATVJI).

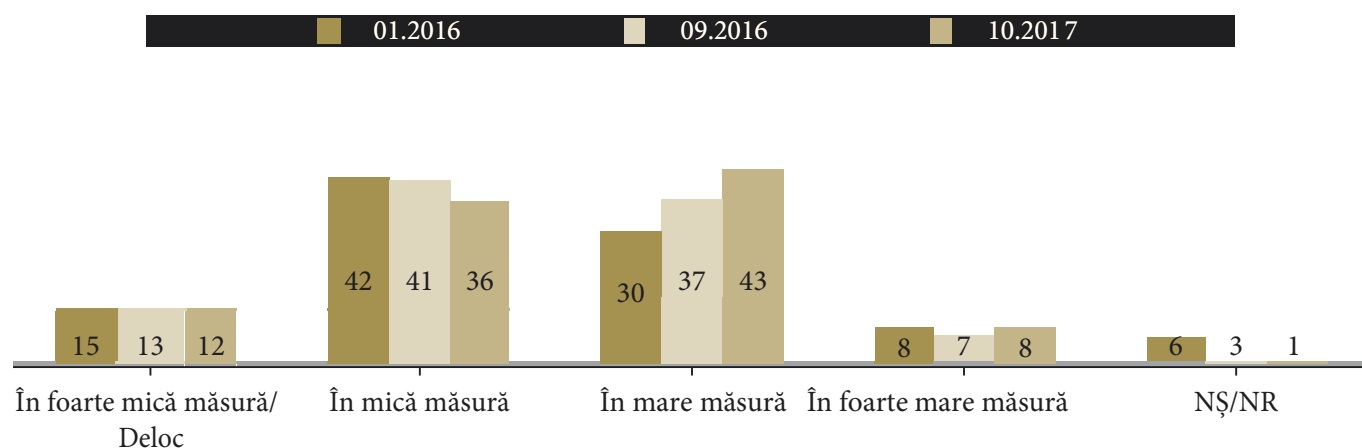
de publicul lor rămâne la un nivel foarte scăzut – 8% (7% în septembrie 2016, 8% în ianuarie 2016). Cu toate acestea, așa cum se poate observa în graficul de mai jos, sunt și câteva semne bune: în ciuda curentului majoritar de opinie, coagulat în mare parte în rândul nemulțumiților față de lipsa de responsabilitate a mass-mediei naționale – 48% (54% în septembrie 2016, 57% în ianuarie 2016) – putem totuși observa o creștere semnificativă a percepției privind responsabilizarea mass-mediei față de public în dreptul răspunsului „în mare măsură”, evoluție consistentă de la 30% la 43% pe parcursul celor doi ani.

Principalele concluzii

Climat general

Ponderea persoanelor intervievate care au afirmat că mass-media din Republica Moldova se comportă responsabil față

Grafic 1. În ce măsură dvs. considerați că instituțiile mass-media din R. Moldova sunt responsabile față de publicul lor?

Percepția subiectivă a nivelului de informare rămâne relativ aceeași ca și în valurile anterioare de măsurare, puțin peste jumătate (53%) declarându-se mulțumiți de informația pe care o au referitor la ce se întâmplă în Republica Moldova.

Televiziunea continuă să scadă semnificativ în preferințele respondenților atunci când vine vorba despre căutarea unei știri pe tematică sociopolitică – de la 65%, înregistrate la începutul anului 2016, s-a ajuns la 52% în octombrie 2017. În paralel cu acest fenomen, tot mai multe categorii de persoane (tineri, dar și persoane de vârstă medie; cei cu studii superioare, dar și din cei cu studii medii) își îndreaptă preferința spre mediul online, creșterea fiind semnificativă pe parcursul ultimilor doi ani, de la 24% la 37%. Televiziunea rămâne tot mai mult un mediu preferat de persoanele în vârstă (peste 55 de ani), de cei cu studii scăzute, inactivi din punct de vedere ocupațional, preponderent locuitori în mediul rural.

Manipularea și formele ei

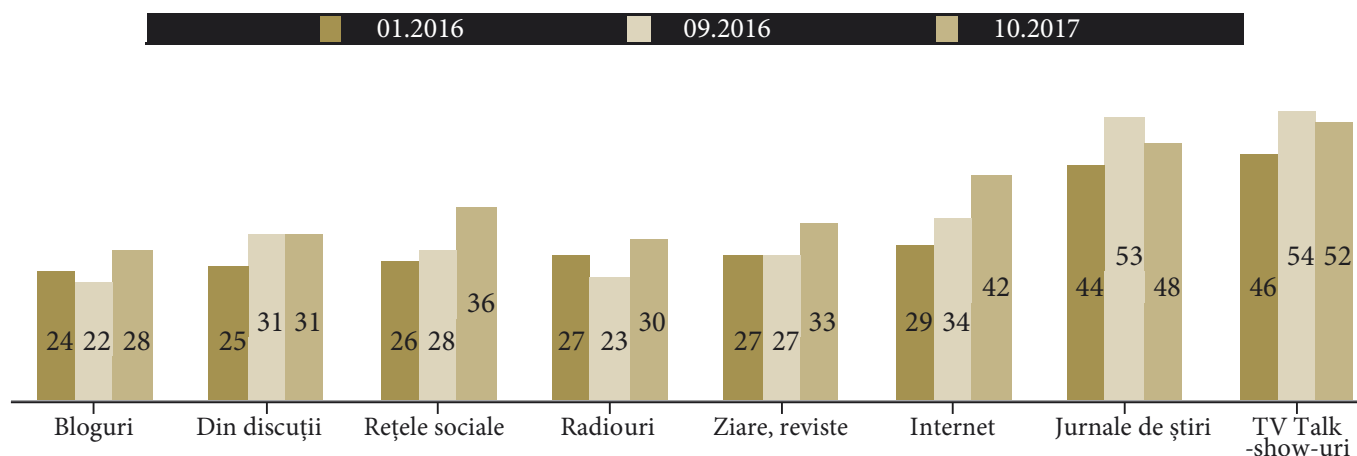
Ponderea celor care consideră că au în mare și foarte mare măsură capacitățile și abilitățile necesare pentru a decide când un material din mass-media este sau nu manipulator/propagandistic a crescut de la 51% (ianuarie 2016) la 60% (septembrie 2016), iar sondajul curent pare să stabilizeze acest răspuns în cadrul aceluiași interval (56% în octombrie 2017).

Fără niciun dubiu, sondajul de față scoate în evidență un fenomen îngrijorător privind informațiile false din mass-media, schimbări semnificative având loc de fapt în relație doar cu mediul online: legat de bloguri, dacă la începutul lui 2016 aveam 24% care considerau că există informație sociopolitică falsă în acest mediu, acum ponderea a crescut la 28%; în cazul rețelilor sociale, de la 26% s-a ajuns la 36%, iar în ceea ce privește informația prezentată pe internet, evoluția este de la 29% la 42%.

Cu toate acestea, cele mai afectate de fenomenul manipulării rămân a fi dezbaterile politice televizate (52%) și jurnalele de știri TV (48%), dar în privința lor lucrurile rămân cumva la fel

de negative ca și în trecut. Tendințe de înrăutățire a situației s-au înregistrat și în privința informațiilor vehiculate la radio sau cele din ziare și reviste.

Grafic 2. Ponderea celor care consideră „în foarte mare măsură” și „mare măsură” că informația pe tematică sociopolitică de la ... este falsă.

Există mai multe modalități de a manipula prin intermediul informațiilor produse și difuzate în mass-media: a difuza o informație complet falsă, a prezenta jumătăți de adevăr (minciună prin omisiune), exagerarea unor fapte neimportante, citarea inexactă sau parțială a unei persoane etc.

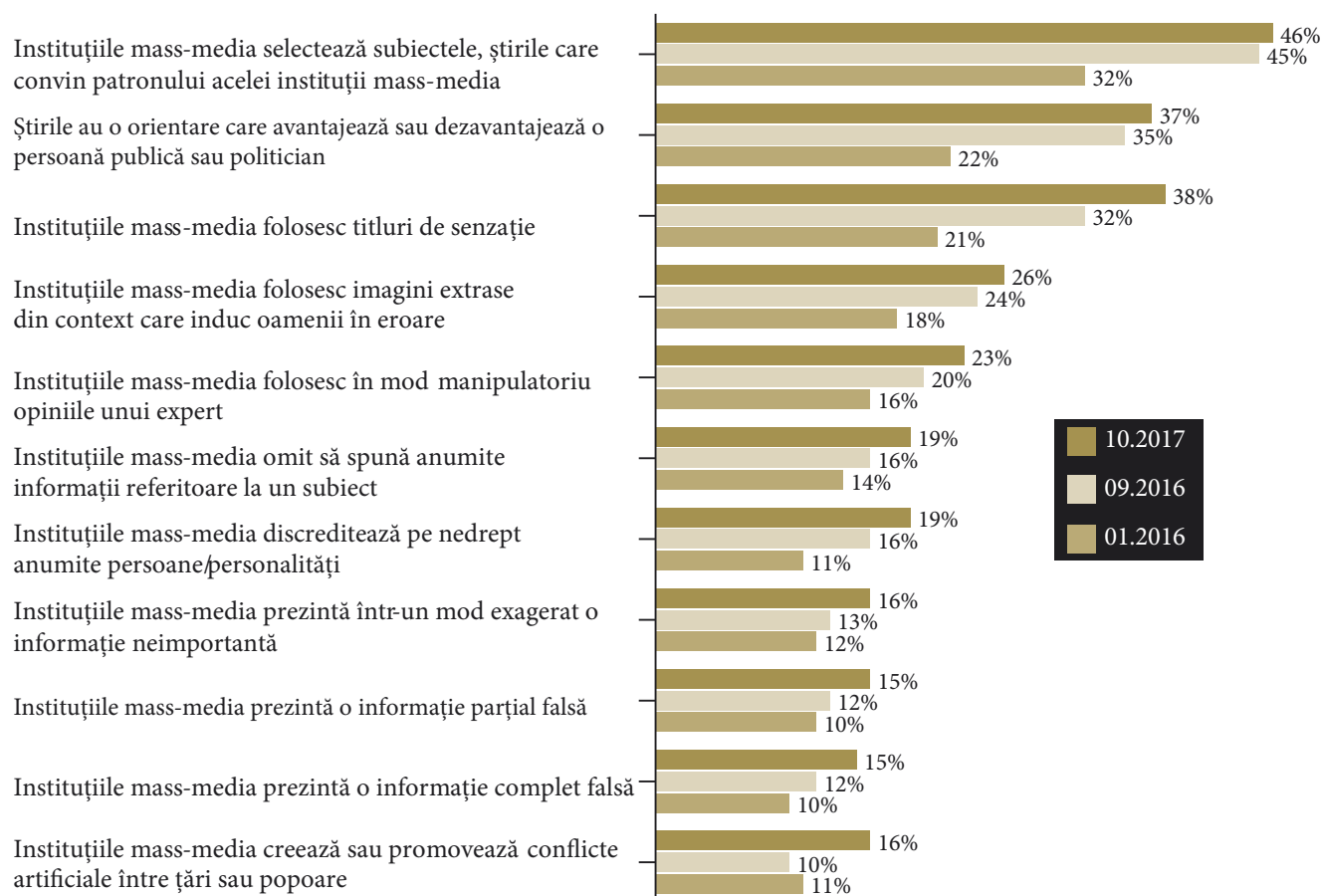
Prima observație care trebuie făcută la acest capitol este că în 2017 asistăm la o intensificare a fenomenului de manipulare. Cel puțin, asta percep participanții la acest sondaj. La fiecare indicator prezentat în Graficul 3 putem sublinia creșteri atât față de măsurarea din toamna lui 2016 (perioadă în care ne aflăm în campania electorală), cât și față de rezultatele înregistrate la începutul lui 2016.

Modalitatea percepută ca fiind cel mai des utilizată de către instituțiile media este „selecția subiectelor” care convin patronului instituției – 46% afirmând că asta are loc (aproape)

întotdeauna, în creștere cu 14% față de ianuarie 2016. De foarte multe ori (37%, în creștere cu 15% față de ianuarie 2016) consumatorii de știri pe tematică sociopolitică au impresia că acestea sunt făcute mai mult pentru a crea imagine pentru un politician sau o persoană publică. O creștere de 17% față de ianuarie 2016 înregistrează și titlurile de senzație, iar „scoaterea din context” înregistrează o creștere de la 18% în ianuarie 2016 la 24% în septembrie 2016, iar acum la 26%.

Din ce arată analizele mai aprofundate, putem concluziona că persoanele de gen masculin percep într-o proporție semnificativ mai mare decât femeile aceste modalități de manipulare. Și asta, pentru că ei sunt și cei care sunt mai interesați de informația cu caracter politic, o urmăresc mai des și se raportează mai critic decât celelalte categorii de persoane. O altă variabilă care face ca aceste percepții să varieze este nivelul de educație și mediul de rezidență (fenomene percepute mai acut în municipii).

Grafic 3. Ponderea celor care consideră că „(aproape) întotdeauna” în mass-media au loc următoarele:

Cine îi manipulează pe moldovenii?

Ponderea persoanelor care au declarat că cunosc conceptul de manipulare este aproximativ la același nivel ca și în anii precedenți, diferențele fiind ne semnificative din punct de vedere statistic: 74% – ianuarie 2016, 75% – septembrie 2016 și 76% – octombrie 2017. Ca și în studiile precedente, sunt diferențe semnificative în funcție de segmentul socio-demografic din care respondenții fac parte: spre exemplu, cu cât o persoană are o vârstă mai înaintată sau o educație mai scăzută, cu atât scade procentul celor care au spus că cunosc acest termen. Același lucru este valabil și pentru persoanele care nu au un loc de muncă și petrec mai mult timp acasă, rezidenți îndeosebi în mediul rural.

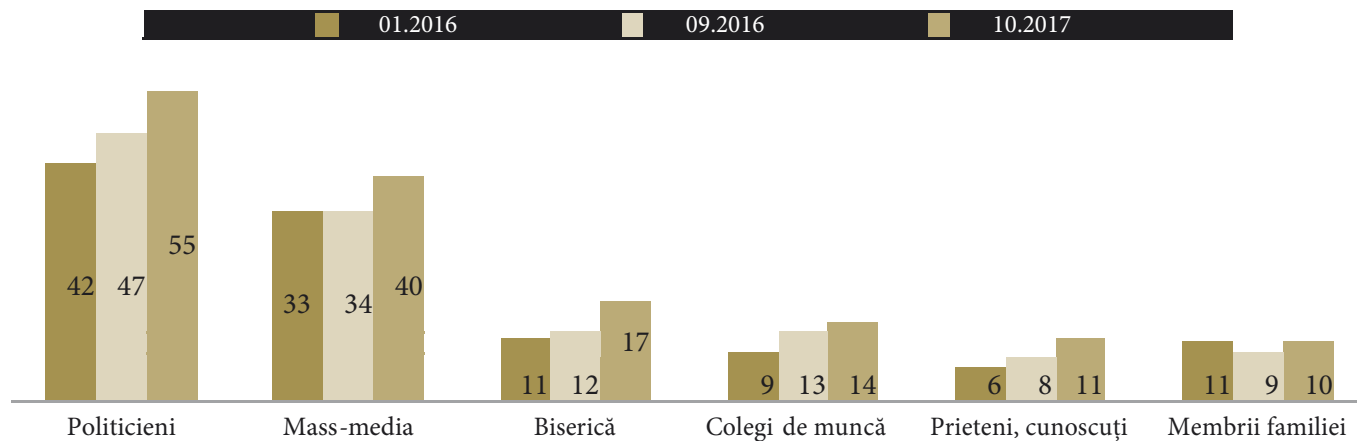
Mai mult chiar, există persoane (20%-21% din total eșantion) care sunt conștiente de diversele forme de manipulare prezente în mass-media, dar observăm că ele de fapt nu știu că acestea fac parte și că se cheamă manipulare, nefiind altceva decât niște forme prin care acest fenomen se manifestă.

În altă secțiune a raportului am putut constata o creștere semnificativă a percepțiilor privind informația falsă prezentată

în mediul online. Această senzație este confirmată și atunci când în discuție sunt aduse manipulările operate de diverși actori sociali; per total, pentru fiecare sursă în parte, evoluția e una singură – tot mai multe persoane încearcă să îi manipuleze pe alții mai slab informați.

Dintre respondenții care spun că cunosc termenul de manipulare, cel mai des moldovenii se simt manipulați de cele două entități de referință asociate cu fenomenul manipulării: politicieni (26% – întotdeauna, iar alți 29% afirmă că deseori sunt manipulați de către politicieni) și mass-media, cu 16% și, respectiv 24% înregistrate la cele două răspunsuri de mai sus. Chiar și bisericii îi este atribuită o rată de 8%, respectiv, 9% pentru o manipulare resimțită destul de des, în timp ce pilonul încrederii e plasat în sfera oamenilor apropiați (rude, prieteni) sau a colegilor de serviciu sau de facultate.

Grafic 4. Ponderea celor care consideră „în foarte mare măsură” și „în mare măsură” că informația pe tematică sociopolitică de la ... este falsă.

Preferințe privind consumul de știri pe teme sociopolitice

Lucrurile sunt practic neschimbate în privința numărului de ore pe care respondenții au spus că le alocă pentru informare: circa unul din doi respondenți (48%) alocă până la o oră căutând, citind sau urmărind știri privind situația sociopolitică, iar alți 41% consideră că cel puțin 2-3 ore sunt necesare pentru această activitate, în timp ce 11% au nevoie chiar de mai mult de 3 ore pe zi.

Interesul pentru mass-media din R. Moldova și din Rusia atinge cele mai ridicate cote – 97%, respectiv 66%. Urmează cea din România (53%), cea din alte țări europene (47%), iar cea din SUA stârnește interesul a 28% din participanții la sondaj, într-o creștere constantă din 2016, interes mai ridicat fiind manifestat de respondenții din mediul urban. Se pare că acest clasament reflectă doar sfera intereselor pe care le au cetățenii; nu la fel stau lucrurile când vine vorba despre credibilitatea instituțiilor media ce provin din aceste țări. Clasamentul este răsturnat, iar credibilitatea pentru mass-media din Republica Moldova și Rusia sunt la cele mai scăzute niveluri – 29%, respectiv 34%;

urmează mass-media din SUA cu 39%, cea din România cu 42% și cea din alte țări europene cu 44%. Este de menționat că, și la acest indicator, scăderile nivelului de încredere față de 2016 sunt semnificative, excepție făcând mass-media din Rusia.

Toate canalele TV incluse în chestionar înregistrează creșteri privind ponderea persoanelor care consideră jurnalele lor de știri ca fiind echilibrate, unele creșteri destul de mari față de valul de măsurare de la începutul anului 2016. Cel mai bine în clasament stau televiziunile Pro TV Chișinău (88%), Jurnal TV (84%), RTR Moldova (82%) și TV8 (23%), dar ultimele două canale au un număr scăzut de telespectatori – 37%, respectiv 23% din total eșantion. În a doua parte a clasamentului găsim canalele TV ce „aparțin puterii” (Vlad Plahotniuc) – Prime TV, Canal 2, Canal 3 și Publika TV (cu ponderi între 71% și 78% telespectatori care consideră știrile lor ca fiind echilibrate).

Vedeți sondajul integral pe: <http://www.media-azi.md/ro/publicatii/sondaj-%E2%80%9Epercep%C8%9Bia-popula%C8%9Biei-privind-informa%C8%9Bile-false-%C8%99i-distorsionate-din-mass-media-0>

Centrul pentru Jurnalism Independent

ISSN 1857 – 002 x

Directoare

Nadine GOGU

Opiniile exprimate în această publicație
nu reflectă neapărat punctul de vedere al CJI.

Au colaborat:

***Aneta GONȚA, Ion BUNDUCHI, Tatiana PUIU, Alexandru DOROGAN, Mariana ONCEANU-HADÂRCĂ,
Ioana BURTEA, Victor GOTIȘAN, Loretta HANDRABURA***

Redactor-șef

Tatiana CORAI

Corector

Maria BORODA

Machetare computerizată

Andrei ICHIM

Imagini pe copertă

Arhiva CJI

Vă rugăm să trimiteți opiniile, sugestiile și ofertele Dvs. la adresa:

Centrul pentru Jurnalism Independent

str. Șciusev 53, Md 2012, Chișinău

tel: (+373 22) 213652, 227539

e-mail: tcorai@ijc.md

<http://www.media-azi.md>

Ediția din decembrie 2017 a Revistei Mass-media în Moldova a fost publicată cu sprijinul financiar al Agenției Suedeze pentru Dezvoltare și Cooperare Internațională, prin intermediul Ambasadei Suediei la Chișinău.

